

**VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH
STUDIÍ, O. P. S., ČESKÉ BUDĚJOVICE**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2010

MARCEL STANOVSKÝ

**VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH
STUDIÍ, O. P. S., ČESKÉ BUDĚJOVICE**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**ORGANIZACE NÁRODNOSTNÍCH MENŠIN
V PRAZE**

Autor práce: Marcel Stanovský

Studijní obor: regionální studia

Forma studia: kombinovaná

Vedoucí práce: Dr. Mgr. Lubomír Pána, Ph.D.

Katedra: katedra společenských věd

2010

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně s využitím uvedených pramenů a literatury.

Souhlasím, aby práce byla uložena v knihovně Vysoké škole evropských a regionálních studií v Českých Budějovicích zpřístupněna ke studijním účelům.

Děkuji vedoucímu bakalářské práce Dr. Mgr. Lubomíru Pánovi, Ph.D. za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce. Taktéž děkuji svému konzultantovi doc. PhDr. Jaroslavu Balvínovi CSc. za pomoc při vypracování bakalářské práce.

ÚVOD	6
1 METODY TVORBY BAKALÁŘSKÉ PRÁCE.....	7
2 K TEORETICKÝM VÝCHODISKŮM A POJMŮM.....	8
2.1 Rozdíl mezi národnostními menšinou a cizinci.....	12
2.2 Národnostní menšiny v ČR: historie a současnost.....	14
2.3 Perspektivy, historie a současnost řecké národnostní menšiny	24
3 ORGANIZACE NÁRODNOSTNÍCH MENŠIN.....	32
3.1 Hlavní směry v procesu vývoje národnostních menšin.....	36
3.2 Národnostní menšiny a jejich organizace v hl. m. Praze.....	37
3.3 Národnostní menšiny a pozitiva hl. m. Prahy.....	38
4 MULTIKTULARISMUS A NÁRODNOSTNÍ MENŠINY.....	40
4.1 Současná situace národnostních menšin v hl. m. Praze.....	42
4.2 Proces multikulturní výchovy ke vztahu k národnostním menšinám	43
4.3 Role Domu národnostních menšin ve vztahu k organizacím minorit v hl. m. Praze.....	44
ZÁVĚR.....	46
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	48
SEZNAM ZKRATEK.....	52
ABSTRAKT.....	53
ABSTRACT.....	54

ÚVOD

Národnostní menšiny, vztah státu k národnostním menšinám, lidé a národnostní menšiny. Tyto otázky zajímají nejen vládní politiky, ale i veřejnost. Ve školách žáci registrují nové sousedy, objevuje se jinakost v kultuře a v chování. Podle průzkumu jsme zjistili, že převážná většina dětí považují za národnostní menšiny jen Romy a Vietnamce. Z nevyjasněnosti těchto otázek vyplynul i náš zájem o téma, který byl zdůrazněn i vlastní praxí s kontaktem s národnostními menšinami. Toto téma je přirozenou součástí politiky nejen Evropské unie, ale i státu, krajů, obcí a také neziskového sektoru. Je to téma, které bytostně zajímá i národnostní menšiny. Z těchto důvodů jsme se rozhodli zaměřit se na něj nejen teoreticky, ale také prakticky. Cílem naší práce je získat poznatky, které by měly být zajímavé a užitečné pro praktickou politiku. Je otázkou, budou-li ovšem politickými aktéry využívány.¹ Hlavní cíl jsme rozdělili do cílů dílčích, které jsme specifikovali ve třech kapitolách naší práce.

První kapitola se zabývá metodami tvorby bakalářské práce, využití určitých specifických metod zpracování, metodami analýzy a syntézy určitých faktů, pramenů, souvislostí, vztahů, situací, které jsou charakteristické pro existenci a činnost příslušníků národnostních menšin v České republice a v hl. m. Praze.

Druhá kapitola se zabývá teoretickými východisky a pojmy, které jsou prezentovány několika hledisky a to historické, politické, ekonomické, kulturní a sociální. Tyto hlediska jsou podrobně vysvětlena. Dozvíme se, podle jakých zákonů se řídí národnostní menšiny v České republice, co je Evropská charta regionálních a menšinových jazyků, o Rámcové úmluvě o ochraně národnostních menšin v České republice. Teorie a pojmy jsou důležité pro další zkoumání konkrétní soustavy vztahů mezi majoritou a minoritou, mezi obyvateli ČR a národnostními menšinami. Je to i východisko pro praktickou národnostní politiku, kterou prosazuje stát politickými prostředky (viz. Rada pro národnostní menšiny) a je to i východiskem pro naše zkoumání, které budeme realizovat v další části naší práce. Tato konkretizace přispěje k tomu, abychom ve výsledku a závěru prezentovali námi sledovanou otázku v pokud možno co nejucelenější a komplexní podobě. Tato podoba může být i východiskem pro praktická doporučení, které mohou orgány státu využít pro svou praktickou národnostní politiku. Dále si vysvětlíme rozdíl mezi národnostní menšinou a cizinci, mezi emigranty a imigranty, o historických souvislostech příchodu národnostních menšin do České republiky a jejich současnost. Představíme si perspektivy řecké národnostní menšiny, její historii a současnost. Vnitřní i vnější problémy a jejich řešení.

¹ více k Uvedení do teorií a metod policy analysis
FIALA P., SCHUBERT K., *MODERNÍ ANALÝZA POLITIKY*, Barrister & Principál, Brno 2000, 1. vyd., s. 170,
ISBN 80-85947-50-1

Ve třetí kapitole se zaměříme na organizace národnostních menšin. Tyto organizace jsou důležitou součástí legitimacy jejich kultury. Proto zde zkoumáme, na jakém principu vznikly a vznikají organizace národnostních menšin, vymezení národnostních menšin a jejich projev ve společnosti. Vysvětlíme si hlavní proudy ve vývoji organizací národnostních menšin, zkonkretizujeme si jejich vývoj. Vyjmenujeme si organizace národnostních menšin v Praze a prozkoumáme jejich činnost. Naše práce se zaměřuje na národnostní menšiny v Praze, proto si popíšeme jejich činnost v hl. m. Praze a také podporu, která se jim od Prahy dostává.

Ve čtvrté kapitole si osvětlíme pojem multikulturalismus a jeho spojení s národnostními menšinami. Pokusíme se osvětlit současnou situaci národnostních menšin v Praze, způsoby řešení problémů. Proces multikulturní výchovy ve vztahu k národnostním menšinám a majoritní společnosti je stále ožehavým tématem, o kterém je potřeba diskutovat na všech úrovních samosprávy. Popíšeme si roli Domu národnostních menšin v Praze ve vztahu k organizacím minorit v hl. m. Praze, způsob jeho vzniku a také jeho činnost a přínos pro majoritní i minoritní společnost. Které organizace národnostních menšin v Domě národnostních menšin sídlí, jakou vyvíjí činnost.

Na závěr ve stručnosti shrneme nejdůležitější informace do uceleného celku, a pokusíme v krátkosti zhodnotit tuto práci.

1. METODY TVORBY BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Naše práce se týká tématu, který vyžaduje i využití určitých specifických metod zpracování. Tyto metody úzce souvisejí s metodami, které můžeme nazvat metodami analýzy a syntézy určitých faktů, pramenů, souvislostí, vztahů, situací, které jsou charakteristické pro existenci a činnost příslušníků národnostních menšin v České republice a v hl. m. Praze. V naší práci využijeme následující metody:

1. analýza dokumentů vzniklých z politické činnosti hl. m. Prahy ke vztahu k národnostním menšinám (usnesení hl. m. Prahy, materiály z Komise rady hl. m. Prahy pro oblast národnostních menšin, materiály z grantových řízení v oblasti finanční podpory kulturních sdružení národnostních menšin apod.)

2. analýza dokumentů vyplývajících z politiky vlády České republiky (Ústava České republiky, Listina základních práv a svobod, Zákon o právech národnostních menšin)

3. analýza dokumentů Rady vlády České republiky pro národnostní menšiny a Rady vlády pro záležitosti romské komunity

4. analýza dokumentů Evropské unie (Evropská charta regionálních či menšinových jazyků, Rámcová úmluva o ochraně národnostních menšin)

5. analýza dokumentů z činnosti jednotlivých národnostních menšin (projekty kulturních aktivit podávané u hl. m. Prahy nebo u Ministerstva kultury, zprávy jednotlivých občanských sdružení, které publikují ve svých časopisech atd.)

6. analýza časopisecké produkce národnostních menšin

7. studium odborných knih o národnostních menšinách, publikované činnosti národnostních menšin, výsledky konferencí o národnostních menšinách, které probíhaly na půdě Magistrátu hl. m. Prahy a v jiných městech České republiky i v jiných zemích

8. různé formy získávání informací prostřednictvím rozhovorů s příslušníky národnostních menšin a s odborníky v oblasti národnostních menšin

9. vlastní empirická zjištění a průzkumy, vyplývající z vlastní zkušenosti v roli ředitele Domu národnostních menšin a specialisty národnostních menšin na Magistrátu hl. m. Prahy

Tyto metody² jsou zdrojem pro tvorbu závěrečné práce, nejsou specifikovány jako metody, směřující k systematickému výzkumu kvantitativnímu. Jsou to metody, které mají charakter výzkumu kvalitativního. Počítáme s dalším rozvíjením daného tématu, kde už by byl kvalitativní výzkum použit jako systémová metoda k zjišťování názorů příslušníků národnostních menšin na efektivitu multikulturních přístupů politiky hl. m. Prahy, na možnosti a reálné výsledky aktivit jednotlivých národnostních menšin, na zjišťování názorů příslušníků majoritní společnosti, na pozitiva a negativa multikulturní výchovy atd..

2. K TEORETICKÝM VÝCHODISKŮM A POJMŮM

K porozumění ke každému tématu je potřeba teoretických východisek a pojmů a objasnění pojmů, které souvisí s existencí fenoménu národnostních menšin ve společnosti. Tato teoretická východiska je možno prezentovat z několika hledisek:

1. historické hledisko – z tohoto pohledu považujeme národnostní menšiny v určité zemi za minority, které dlouhodobě v té které zemi žily a působily nebo touto zemí procházely, přenášely svůj podíl do ekonomického a kulturního bohatství té které země. Jako příklad nám může posloužit německá menšina. V českém pohraničí a v českých městech žili od třináctého

²více k metodám politologie, str. 110-121

ADAMOVI K., KRÍŽKOVSKÝ L., *POLITOLOGIE*, Praha CODEX 1997, 381 str., ISBN 80963-22-1

století, kdy je do řídké obydlené země přizval Přemysl Otakar II. Za první republiky žilo u nás asi 3 300 000 příslušníků této menšiny, kteří pro naše hospodářství odvedli mnoho práce. Polská menšina patří také mezi historicky nejstarší menšiny, vždyť již v roce 1085 byla korunována na královnu Čech manželka krále Vratislava II., který užíval i titul polského krále, jeho žena Svatava, která byla polské národnosti.³ Také Romové se pohybovali na území našeho státu již od 15. století.

2. politické hledisko – toto hledisko vysvětluje z jakých důvodů minority přicházely do cílové země. Do této kategorie můžeme zařadit bulharskou ruskou, ukrajinskou, rusínskou a řeckou menšinu. Bulharský stát byl poroben Turky od 14.- 15. století až do poloviny 19.století. Bulhaři přicházejí do Čech v druhé polovině 19. století (nepočítáme-li Cyrila a Metoděje, kteří v devátém století přišli z území dnešního Bulharska a mohli být bulharské národnosti). Přicházejí sem studovat, ale hlavně zavádět a zvelebovat zahradnictví. Kvalifikovaní bulharští zahradníci v Čechách často zbohatli a usadili se zde natrvalo. Větší vlna přistěhovalců z Bulharska přišla do Čech po roce 1923, kdy Bulharsko ovládli fašisté. Čeští Bulhaři se v období II. světové války účastnili partyzánského odboje i pražského povstání a proto byl po roce 1945 jejich osud příznivější.

Ukrajinská menšina přichází do Čech po roce 1918, kdy Vznik Sovětského svazu a jeho represivní politika vůči šlechtě a buržoazii vyhnání mnohé Ukrajince z vlasti a někteří z těchto vyhnanců nacházejí nový domov v České republice. Mezi válkami je v ČSR již tolik ukrajinských emigrantů, že je zde možno založit se státní podporou nejen ukrajinské gymnázium, ale i univerzitu, pedagogický ústav a polytechniku.

Rusové přicházejí na Moravu a do Čech především po roce 1918. Emigranti přehající před bolševickým terorem jsou v České republice přijímáni s otevřenou náručí, jedná se především o lidi vzdělané z vyšších společenských vrstev. Také mnozí českoslovenští legionáři si z Ruska přivedli ženy. Ve dvacátých letech žilo v ČSR na 35 tisíc Rusů.

Jako první také založili organizaci s názvem „ ONI BYLI PRVNÍ“. Počátkem dvacátých let v rámci tzv. Ruské akce přišlo do Československa několik set ruských a ukrajinských demokratických vysokoškolských pedagogů a vědeckých pracovníků, aby se podíleli na vzdělávání tehdy k nám pozvaných emigrantů z Ruska. Řada těchto pedagogů a vědců se stala mimořádnými a později řádnými docenty a profesory československého vysokého školství nebo získala aprobaci pro působení na zdejších odborných školách a výrazně se prosadila ve výzkumné základně československé meziválečné teoretické i aplikované vědy.

³ MAZAN, L., *POLSKA PRAGA CZYLI DLACZEGO MATEJKO LUBIL KNEDLE*, Krakov 2007, s.305, ISBN 978-83-85931-17-1

V polovině dvacátých let vzniklo Obecně prospěšné česko-ruské profesorské družstvo a v letech 1924–1925 vybuďovalo v Praze-Dejvicích dům v tehdejší Bučkově – dnes Rooseveltově – ulici. Tzv. profesorské domy se v meziválečné Praze těšily velké vážnosti.

Když v roce 1945 sovětská komanda zahájila pronásledování ruských a ukrajinských emigrantů v Československu, byla většina mužů z těchto „profesorských domů“ odvečena do koncentračních táborů v Sovětském svazu. Po otevřeném nástupu komunistické moci u nás byly pak jejich rodiny a ostatní zbylí původní družstevníci prověřováni akčním výborem českých komunistů a mnozí násilně vystěhováni politickou exekucí.⁴

Později se jejich počet začal snižovat, většinou odcházeli dále na západ, z části i do Ameriky. Válka a události po roce 1945 počet Rusů podstatně snížily.

Rusíni byli součástí Československa od roku 1918-1939. V září 1919 byla uzavřena smlouva v Saint-Germain, podle níž se Podkarpatská Rus stala součástí Československa jako autonomní země s vlastním sněmem, který měl mít zákonodárnou moc v otázkách místní samosprávy, školství, náboženství apod.. V roce 1939, po anektaci Čech a Moravy a vzniku samostatného slovenského státu, vyhlásila Podkarpatská Rus samostatnost, která byla záhy maďarskými vojsky potlačena.⁵

3. ekonomické hledisko - český stát byl v rakousko-uherském prostoru považován za silnou ekonomickou zemi. Průmyslová revoluce proběhla jako jedna z nejúspěšnějších, vznikla tím tedy základna pro příliv různých pracovních sil ze Slovenska, Bulharska, Německa a jiných zemí. Zruční řemeslníci byli u nás vítáni. Za období první republiky jsme jako jedna z nejsilnějších ekonomických zemí přilákali spoustu pracovníků z jiných ne tak silných států.

Ekonomická migrace je fenoménem dnešní doby. Do Evropské unie přichází cizinci z celého světa. Česká republika se tímto problémem potýká také. Jen v roce 2008 bylo na našem území evidováno 210 794 cizinců, z toho 140 978 mělo v České republice hlášeno trvalý pobyt. Nejvíce je u nás Slováků – 53 294, Ukrajinců - 51 825, Vietnamců – 23 924, Poláků – 16 489, Rusů – 12 424. Celkem je u nás cizinců ze 169 zemí světa.⁶

⁴ *ČESKOSLOVENSKO? POSLUŠNÁ SOVĚTSKÁ GUBERNIE!* [online] publikováno 8.5.2008 [cit. 2008-05-08]. Dostupné na <http://atllanka.net/index.php>

⁵ KOSAŘ M., ZIKUŠKA J., *Z HISTORIE ZAKARPATSKÉ UKRAJINY* [online] publikováno 1999 [cit.1999], dostupné na http://www.members.tripod.com/pf_cz/zu/

⁶ *CIZINCI V ČESKÉ REPUBLICĚ 2008*, ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD, Praha 2008, s.33, ISBN 978-80-250-1836-1

4. kulturní hledisko – české země vždy patřily k přední kulturní veličině již v rámci středověku i novověku. Byly zakládány university, do kterých přicházeli studenti z různých zemí, Němci měli na našich universitách dokonce zvláštní stav. Romové se svojí kulturou procházeli mnoho zemí a všude zanechali svůj kulturní odkaz, který ovšem musí v dnešní době pracně udržovat.

Projevuje se vzájemnost a propojování kultur (Rusko, Ukrajina), probíhaly výměny hudebníků. České země poskytovaly azyl pro umělce ze zemí, kde existoval totalitní režim. Ukrajinský básník Ševčenko vyšel poprvé bez cenzury až u nás. Mezi národnostními menšinami se nacházelo mnoho význačných umělců, herců, muzikantů, básníků, sochařů i spisovatelů.

5. sociální hledisko – nejvíce se ukazuje na romskou národnostní menšinu, kde můžeme pozorovat sociální důvody příchodu Romů do Evropy. Typický je příchod po druhé světové válce, kdy nejen ekonomické, ale hlavně sociální důvody vedly k exodu Romů, hlavně ze Slovenska. Velkou roli sehrály také rodinné vztahy. Jako zemi zaslíbenou vnímají naši republiku také novodobí Rusové a Ukrajinci.

Nemůžeme tvrdit, že je u národnostních menšin jako celku dominantní jen jeden aspekt, vždy je to souhrn aspektů. Můžeme ale zjistit, u kterých národnostních menšin konkrétně ten který aspekt převažuje. K tomu, abychom porozuměli tomuto problému více, je třeba prozkoumat další teoretické přístupy z pohledu různých vědeckých disciplín. Tyto teorie jsou nezbytné pro komplexní prozkoumání složitosti a komplexnosti otázek národnostních menšin. V tomto směru můžeme využít disciplíny jako demografie, kulturologie, kulturní antropologie, sociologie, psychologie, historie, politologie (národnostní politika), pedagogika, ekonomie a další.

Tyto disciplíny spolu souvisejí a vytvářejí každá z nich svůj teoretický a terminologický aparát. Specifikum přístupu k národnostním menšinám je v tom, že z tohoto systému teorií a pojmů vybírá ty, které se vztahují k tématu, k teorii národnostních menšin. Pro naši potřebu, která je ovšem omezená, budeme sledovat literaturu, která se věnuje multikulturalismu a interkulturním vztahům. Nejvíce v tomhle procesu učinil český pedagog Jan Průcha⁷, který

⁷ Prof. PhDr. Jan Průcha, DrSc., je uznávaným odborníkem v oblasti pedagogické teorie a výzkumu, pracuje jako nezávislý expert a konzultant a přednáší na českých i zahraničních univerzitách. Je zakladatelem České asociace pedagogického výzkumu, působí v mezinárodních vědeckých organizacích a redakčních radách vědeckých časopisů.

Portál Průcha Jan [online] publikováno 2009, [cit. 2009-12-12]. Dostupné na <http://www.portal.cz/scripts/detail.php?id=20566>

prozkoumal kategorický aparát ve své publikaci **Multikulturní výchova (2006) a Interkulturní psychologie.**

2. 1. ROZDÍL MEZI NÁRODNOSTNÍ MENŠINOU A CIZINCI

Pro úplné pochopení právní úpravy postavení a ochrany národnostních menšin je důležité nejprve odlišit, s jakými kategoriemi osob se můžeme setkat na území našeho státu, kdy odlišujícím prvkem je právě vztah k České republice. Toto rozdělení vyplývá z mezinárodního práva veřejného, stejně tak jako z českého právního řádu a se stejným rozlišováním se setkáme v kterékoli jiné zemi.

Určujícím faktorem je státní občanství. Tím je položen základní vztah mezi členem národnostní menšiny a Českou republikou. Tento vztah je složen z práv a povinností. Jde např. o právo volit a být volen nebo o brannou povinnost. Je důležité si uvědomit, že jako občan nesmí být nucen Českou republiku opustit. Tuto jistotu nemá žádný cizinec, tedy osoba, která nemá české státní občanství.

Příslušníkům národnostních menšin jsou tedy přiznávána všechna práva a zároveň ukládány zvláštní povinnosti. Cizinec není občanem České republiky a jeho vstup a pobyt reguluje stát vlastní politikou.

Můžeme připomenout ještě jednu kategorii a to jsou uprchlíci. Uprchlíci jsou lidé, jejichž statut, upravený jak mezinárodním právem veřejným, tak i vnitrostátně, je někde mezi zmiňovanými kategoriemi. Nejsou občany ČR se všemi právy a povinnostmi, ale jejich postavení je silnější než postavení cizince (nemohou být vyhoštěni, mají lepší přístup k zaměstnání apod.).⁸

Definice pojmu národnostní menšina nebyla v žádné právní normě, až do přijetí zákona č.273/2001 Sb., o právech příslušníků národnostních menšin a o změně některých zákonů, který schválila Poslanecká sněmovna ČR 10.7. 2001 a který nabyl účinnosti dnem vyhlášení 2. srpna 2001,⁹ kde se v paragrafu 2 vymezuje takto:

⁸ ŠIŠKOVÁ, T., *PRÁVNÍ RÁMEC PROBLEMATIKY MIGRANTŮ A MENŠIN, Menšiny a migranti v České republice: my a oni v multikulturní společnosti 21. století.* 1.vyd. Praha: Portál 2001. s.31, ISBN 80-7178-648-9.

⁹*SBÍRKA ZÁKONŮ* [online] publikováno 2009 [cit.2009-12-14]. Dostupné z <http://www.sagit.cz/pages/sbirka.asp?cd=76&typ=r>

1. Národnostní menšina je společenství občanů České republiky žijících na území současné České republiky, kteří se odlišují od ostatních občanů zpravidla společným etnickým původem, jazykem, kulturou a tradicemi, tvoří početní menšinu obyvatelstva a zároveň projevují vůli být považováni za národnostní menšinu za účelem společného úsilí o zachování a rozvoj vlastní svébytnosti, jazyka a kultury a zároveň za účelem vyjádření a ochrany zájmů jejich společenství, které se historicky utvořilo.

2. Příslušníkem národnostní menšiny je občan České republiky, který se hlásí k jiné než české národnosti a projevuje přání být považován za příslušníka národnostní menšiny spolu s dalšími, kteří se hlásí ke stejné národnosti.

Z této definice vyplývá, že se jedná o skupinu občanů ČR, že se odlišují od většiny počtem, jazykem, kulturou, původem a tradicemi, že je spojuje úsilí o zachování a rozvoj svébytnosti menšiny a že mají historickou souvislost s ČR.

Pobyt cizinců v ČR se řídí zákonem č.326/1999 Sb., o pobytu cizinců a o změně některých zákonů, a zčásti také zákonem č. 325/1999 Sb., o azylu, ve znění pozdějších úprav.

Za cizince se podle zákona považuje osoba, která nemá české státní občanství. Nabývání a pozbývání občanství ČR je řešeno zákonem č. 40/1993 Sb., o nabývání a pozbývání státního občanství České republiky, a dále zákonem č. 193/1999 Sb., o státním občanství některých bývalých československých státních občanů.

Vstup, pobyt a vycestování z území České republiky je v kompetenci Policie ČR, Ministerstva vnitra ČR a Ministerstva zahraničních věcí ČR. Cizinec smí na území ČR pobývat přechodně nebo trvale. Policie může z důvodů stanovených zákonem nevydat cizinci vízum k pobytu (přechodnému i trvalému). Tyto důvody jsou vymezeny zákonem.

Cizince dělíme do třech kategorií :

1. Občané EU a jejich rodinní příslušníci.
2. Občané třetích zemí.
3. Cizinci bez ohledu na hranice EU.¹⁰

¹⁰ *Demografické aspekty života cizinců, Cizinci v České republice 2008*, Český statistický úřad, Praha 2008, s.21, ISBN 978-80-250-1836-1

2. 2. NÁRODNOSTNÍ MENŠINY V ČR: HISTORIE A SOUČASNOST

Na území České republiky žijí tyto národnostní menšiny: bulharská, chorvatská, maďarská, německá, polská, romská, rusínská, ruská, řecká, slovenská, srbská, ukrajinská.

Bulharská národnostní menšina:

Bulhaři přicházejí do Čech v druhé polovině 19. století (nepočítáme-li Cyrila a Metoděje, kteří v devátém století přišli z území dnešního Bulharska a mohli být bulharské národnosti). Přicházejí sem studovat, ale hlavně zavádět a zvelebovat zahradnictví. Kvalifikovaní bulharští zahradníci v Čechách často zbohatli a usadili se zde natrvalo. Větší vlna přistěhovalců z Bulharska přišla do Čech po roce 1923, kdy Bulharsko ovládli fašisté. Čeští Bulhaři se v období II. světové války účastnili partizánského odboje i pražského povstání a proto byl po roce 1945 jejich osud příznivější. Dále do ČR přicházeli studenti i dělníci z Bulharska a někteří se zde usidlovali natrvalo. Mnozí se asimilovali. Podle definitivních výsledků sčítání lidu, domů a bytů v roce 2001 se k bulharské národnosti přihlásilo 4 363 obyvatel. Geografické usídlení Bulharů v ČR je celoplošné, soustředění jsou především ve velkých městech, v Praze, Brně, Ostravě atd..¹¹ V současné době řeší návrh na vytvoření asociace, která by jakýmsi způsobem reprezentovala menšinu jako celek. Názory se různí a problém vyžadují širší diskusi.

Chorvatská národnostní menšina:

Chorvati se začali na jižní Moravě usidlovat okolo roku 1530, kdy opustili svou vlast před nájazdem Turků. Na Moravě založili několik vesnic v úrodné oblasti a tak když nebezpečí pominulo, většina zde již zůstala. V průběhu let se někteří Chorvaté počestili, jiní poněmčili, těm druhým hrozil po roce 1945 odsun. Bohaté chorvatské vesnice byly však trnem v oku okolním obyvatelům a ti navrhovali hromadný odsun všech Chorvatů. Naštěstí k tomu nedošlo. Nicméně někteří Chorvaté nečekali na výsledek a své vesnice opustili. Jiní byli násilím deportováni a rozstěhováni ze tří vesnic do 188 obcí. I když jim bylo později umožněno vrátit se do jejich rodiště, křivda nebyla nikdy zcela odčiněna a stín roku 1948 leží dosud na vzájemných vztazích s Čechy. K chorvatské národnosti se v ČR podle posledního sčítání lidu v

¹¹ *NÁRODNOSTNÍ MENŠINY, BULHARSKÁ NÁRODNOSTNÍ MENŠINA* [online] publikováno 11.4.2006 [cit. 20.12.2009]. Dostupné z <http://www.vlada.cz/cz/pracovni-a-poradni-organy-vlady/nm/mensiny/bulharska-narodnostni-mensina-16103/>

roce 2001 přihlásilo 1 585 osob. Žijí především na jižní Moravě a část v Praze.¹²Nyní se potýkají s generačním problémem a malou aktivitou mladé generace. Stále řeší aspoň symbolické vyrovnání s minulostí ze strany majoritní většiny.

Maďarská národnostní menšina:

Po rozpadu Rakousko-uherské monarchie nově vzniklé Československo dostává do vínku i početnou maďarskou menšinu. Podle údajů ze sčítání lidu z roku 1921 čítala tato menšina 657 646 občanů. Jejich základní práva na užívání mateřského jazyka, na sebevzdělávání apod. byla v zásadě dodržována jak v meziválečné, tak i poválečné době. Většina jich žila na Slovensku. Po II. světové válce měl být problém maďarské menšiny vyřešen spolu s problémem německým, avšak tento záměr neschválila ani postupimská(1945), ani pařížská(1946)konference. Tzv. vnitřním transferem se přesto v letech 1945 a 1946 podařilo přesídlit do sudetského pohraničí 44 129 Maďarů. V roce 1948 byl těmto vysídlencům umožněn návrat do někdejších domovů na Slovensku, takže statistiky z roku 1950 vykazují jen 13 201 československých občanů maďarské národnosti. K významnějšímu nárůstu počtu Maďarů v Čechách došlo v letech 1961-70 a to z 15 152 na 18 472. K této migraci docházelo zejména z důvodu lepších pracovních příležitostí v českých zemích.¹³ K maďarské národnosti v ČR se podle posledního sčítání lidu v roce 2001 přihlásilo 14 672 osob, vlastní odhad zástupců menšiny je však vyšší (cca 19-20 tisíc). Příslušníci maďarské menšiny žijí rozptýleně po celém území České republiky, největší zastoupení mají v Severočeském a Moravskoslezském kraji, v Praze, následuje kraj Plzeňský, Východočeský, Jihomoravský a Jihočeský.¹⁴

Německá národnostní menšina:

V českém pohraničí a v českých městech žili od třináctého století, kdy je do řídky obydlené země přizval Přemysl Otakar II. Za 1. republiky žilo na území Československa na 3 350 000 příslušníků německé menšiny, a to převážně v pohraničí v oblastech zvaných Sudety. Po II. světové válce byly násilně odsunuti. O odsunu občanů německé národnosti rozhodla postupimská konference v srpnu 1945. Organizovanému odsunu předcházela od května

¹² *NÁRODNOSTNÍ MENŠINY, CHORVATSKÁ NÁRODNOSTNÍ MENŠINA* [online] publikováno 11.4.2006 [cit. 20.12.2009]. Dostupné z <http://www.vlada.cz/cz/pracovni-a-poradni-organy-vlady/rnm/mensiny/chorvatska-narodnostni-mensina-16110/>

¹³ GÁL, E., *NÁRODNOST MAĎARSKÁ, Praha a národnosti*, Sborník referátů a diskusních příspěvků ze semináře o národnostních menšinách na území hl.m. Prahy 19.3.1998, s.10, vyd. Odbor školství, mládeže a tělovýchovy Magistrátu hl. m. Prahy

¹⁴ *NÁRODNOSTNÍ MENŠINY, MAĎARSKÁ NÁRODNOSTNÍ MENŠINA* [online] publikováno 11.4.2006 [cit. 20.12.2009]. Dostupné <http://www.vlada.cz/cz/pracovni-a-poradni-organy-vlady/rnm/mensiny/madarska-narodnostni-mensina-16115/>

do června 1945 tzv. divoký odsun, živelné vyhánění provázené násilnými akty. Při něm byly často překročeny všechny míry slušného lidského chování. Vyhánění Němci byli často postříleni. Česká vláda o této zvůli věděla, přesto chtěla uskutečnit rychlý odsun co největšího počtu Němců. Celkem odešly z Československa téměř tři miliony Němců. Na našem území zůstalo asi 185 000 příslušníků německé národnosti, většinou antifašistů, specialistů a osob ze smíšených manželství. Tento počet stále klesal, a to jak z důvodu nepřihlášení se k národnosti při sčítání lidu, tak postupnému vymítání. Nyní většina příslušníků této menšiny patří ke starším lidem, mladší generace Němců v ČR se plně asimilovaly a dnes se již nechtějí vrátit k původní národnosti. Němci se stali plnohodnotnou národnostní menšinou teprve po roce 1990. Jestli původně žili především v českém pohraničí a ve velkých městech, dnes žijí relativně rozptýleně po celém území. Proto dodnes nevzniklo německé národnostní školství plně dotované státem (jsou soukromé německé školy dotované ze zahraničí), v rámci restitucí nezískaly německé spolky své spolkové domy a tak musely svou činnost začínat od nuly. K německé menšině se při sčítání lidu v roce 2001 přihlásilo 39 106 osob.¹⁵ Také řeší vyrovnání s minulostí ze strany majoritní většiny.

Polská národnostní menšina:

Polsko mělo těsné vztahy s naším státem již za krále Boleslava I.. Po I. světové válce připadlo Československu část Těšínského Slezska s 295 000 obyvateli. Polsko se však Těšínska nechtělo vzdát, proto jsme si toto území museli díky Československým legiím vybojovat. Češi apelovali zejména na historické právo na území Těšínska, které bylo historicky součástí Českého státu. Pro Československo, jakožto nově vznikající stát, mělo Těšínsko navíc silný dopravní, ekonomický a strategický význam – Košicko-bohumínská dráha, uhelná naleziště, Jablunkovský průmysk. Podepsání smlouvy mezi Polskem a Německem o neútočení v lednu 1934 dal podnět polské vládě k ostrému protičeskému kursu – na pokyny polského ministerstva zahraničí se konaly manifestace u 15. výročí vojenských akcí na Těšínsku, 15% československých občanů žijících v Polsku bylo vypovězeno ze země, v polských médiích se o Těšínsku začalo mluvit jako o polském území, o utlačovaných polských občanech, teroru československých úřadů apod. Diverzní akce jako demolování českých škol, poškozování kolejí a strhávání českých státních znaků byly někdy organizovány i expoziturou hlavního štábu polské armády v Těšíně. Těšínsko bylo obsazeno polským vojskem ve dnech 1. – 10. 10. 1938. Na území byl okamžitě zaveden polský jazyk jako úřední, Češi a Němci, kteří se v

¹⁵ *NÁRODNOSTNÍ MENŠINY, NĚMECKÁ NÁRODNOSTNÍ MENŠINA* [online] publikováno 11.4.2006 [cit. 20.12.2009]. Dostupné z <http://www.vlada.cz/cz/pracovni-a-poradni-organy-vlady/nmm/mensiny/nemecka-narodnostni-mensina-16122/>

minulosti projevovali protipolsky byli vystěhováni (35 000). Vztahy v regionu byly přetřhány a ekonomická situace regionu se zhoršila. Polská nadvláda nad územím trvala necelý rok (do září 1939), kdy území obsadilo hitlerovské Německo. Polskými historiky je obsazení chápáno jako odčinění nespravedlivého rozdělení území z roku 1920, dle českých se jedná o polskou okupaci, provedenou ve spolupráci Hitlerem a díky obtížného postavení Československa na politické scéně. Po II. světové válce se Těšínsko vrátilo ke stavu před rokem 1938. Tento stav trvá dodnes. Polská menšina využívá svých práv jako jedna z mála nejvíce ze všech. Menšinové polské školství se skládá ze třiceti základních škol, dvou gymnázií a šestnácti tříd na středních odborných školách. Pro malé děti je zřízeno padesát mateřských škol. V polském jazyce vychází státem dotované noviny. Stát prostřednictvím grantů podporuje i vydávání knih menšinových autorů v polském jazyce. Polský jazyk užívá ve svém vysílání regionální studio Českého rozhlasu. Na celém území, kde polská menšina žije, lze zachytit vysílání polské televize. Poláci v ČR si stěžují na diskriminaci při vstupu na vysoké školy (přijímací zkoušky je možno vykonat pouze v českém jazyce), pociťují diskriminační přístup i při jednání na některých úřadech a jsou rovněž přesvědčeni, že příspěvky státu na rozvoj národnostní kultury jsou malé. Kritizují i přijatý zákon o právech příslušníku národnostních menšin, jako obtížně vymahatelný.¹⁶ K polské národnosti se v ČR podle posledního sčítání lidu v roce 2001 přihlásilo 52 095 osob.¹⁷

Romská národnostní menšina:

Romové jsou na území České republiky již od patnáctého století. Před II. světovou válkou žilo na území českého státu asi 15 000 Romů, kteří převážně žili kočovným způsobem. Nicméně skoro všichni byli v průběhu okupace vyvražděni v koncentračních táborech (zůstalo cca 600 osob). Po roce 1945 začíná první vlna migrace Romů ze Slovenska, které tak velkým vyhlazením postíženo nebylo. Noví Romové přicházeli zejména do průmyslových oblastí a do pohraničí. V roce 1947 bylo v českých zemích evidováno 16 752 Romů. Druhá vlna romských přistěhovalců přišla v padesátých a šedesátých letech 20. století při organizovaných nábořech na stavby a do těžkého průmyslu. Nábor byl prováděn v osadách po celém Slovensku, byl ale zájem jen o mladé, zdravé a silné muže. Předpokládalo se, že si v Čechách vydělají a vrátí se na Slovensko. Třetí vlna byla stěhována pod nátlakem při uplatňování usnesení vlády č. 502 z října 1965, o likvidaci cikánských osad, čtvrtí a ulic. Tradice a jazyk si zachovala převážně

¹⁶ KURZOR, A., *POLSKÁ MENŠINA NA TĚŠÍNSKU* [online] publikováno 2000[cit.20.12.2009]. Dostupné z <http://polskamensina.3nec.cz/index2.htm>

¹⁷ *NÁRODNOSTNÍ MENŠINY, POLSKÁ NÁRODNOSTNÍ MENŠINA* [online] publikováno 11.4.2006 [cit. 20.12.2009]. Dostupné <http://www.vlada.cz/cz/pracovni-a-poradni-organy-vlady/nm/mensiny/polska-narodnostni-mensina-16124/>

nejstarší generace přestěhovalců, Romové z druhé a třetí vlny postupně zapomínali jazyk a ztráceli identitu. Až do roku 1988 státní orgány usilovaly o jejich úplnou asimilaci, protože je jako etnikum vůbec neuznávaly. Mluvit romsky bylo možné jen v soukromí, děti ve škole byly vedeny k tomu, aby svůj jazyk i všechny tradice zapoměly. Dospělí pracovali převážně v nekvalifikovaných profesích a žili rozptýleně na celém území s většími koncentracemi v průmyslových městech severních Čech, severní Moravy a ve Slezsku.¹⁸

Dnes jsou Romové uznanou národnostní menšinou se zaručenými menšinovými právy, sdružují se na národnostním principu, vydávají periodické i neperiodické publikace v romštině, rozvíjí svou kulturu na každoročních festivalech. U větší části Romů však došlo k sociálnímu propadu, jsou vytlačováni na okraje měst a stávají se závislí na sociálních dávkách. Tito Romové srovnávají svou materiální situaci se svou situací před rokem 1990 a toto srovnání dopadá pro současnost nelichotivě. K romské národnostní menšině se při sčítání lidu 2001 přihlásilo celkem 11 746 osob. Podle kvalifikovaných odhadů počet příslušníků romské komunity v ČR se pohybuje v rozmezí mezi 150 000 - 300 000 osob.¹⁹

Rusínská národnostní menšina:

Rusíni jsou etnickou skupinou, která nikdy nezískala status nezávislého národa. Byli po vlivem Maďarska, Ruska a ostatním tehdejších mocnějších států. Na Karpatech se Rusíni objevili před víc jak tisíciletím. V roce 1918 se Rusíni po referendu rozhodli dobrovolně přičlenit k Československé republice, kde měli zajištěnu vcelku rozsáhlou autonomii. V roce 1938 vydal sejm (parlament) konstituční zákon č.328 o plné autonomii země a podle čs. zákona svolal volby na 12. únor 1939, kterých se zúčastnilo 92,5% voličů. Tento zákon pokládají mnozí Rusíni za poslední platný, následkem čehož je dodnes Podkarpatská Rus *de jure* autonomní republikou československou. Záhy byli Zakarpatská Ukrajina napadena maďarskými vojsky a její snaha o samostatnost byla násilně potlačena. Tehdejší ministerský předseda Zakarpatské Ukrajiny žádal o pomoc okolní státy, dokonce i německou armádu, nebyl však vyslyšen. Spousta Rusínů se rozprchlo do okolních států, převážně do Ruska, kde s nimi bylo nakládáno jako se špióny. Po napadení SSSR se mnozí přihlásili do Rudé armády. Jejich největším cílem bylo osvobodit Zakarpatskou Ukrajinu. Sovětské velení ovšem tuto jejich snahu zhatilo tím, že tuto oblast mohla osvobodit pouze ruská armáda a tím si nachystali půdu

¹⁸ ŠIŠKOVÁ, T., *ROMOVÉ, Menšiny a migranti v České republice: my a oni v multikulturní společnosti 21. století*. 1. vyd. Praha: Portál 2001, s.119, ISBN 80-7178-648-9.

¹⁹ *NÁRODNOSTNÍ MENŠINY, ROMSKÁ NÁRODNOSTNÍ MENŠINA* [online] publikováno 11.4.2006 [cit. 20.12.2009]. Dostupné <http://www.vlada.cz/cz/pracovni-a-poradni-organy-vlady/nm/mensiny/romska-narodnostni-mensina-16149/>

pro další anexi Zakarpatské Ukrajiny. Po nedemokratických volbách v roce 1944 byli do vedení zvoleni stoupenčí komunistů a Sovětského svazu a Zakarpatská Ukrajina byla připojena k sovětské Ukrajině. Až do nástupu Gorbačova byli Rusíni zbaveni všeho, včetně národnosti a náboženství.

Rusínská menšina v ČR se rekrutuje hlavně s přistěhovalců 1. republiky, kteří zde založili rodiny nebo se přistěhovali s rodinami a již zde zůstali. Problém Rusínů je v nejednotě, část jich preferuje ruské spolenectví a část se uznává za samostatný národ.²⁰ Jejich snahy o samostatnost jsou i dnes potlačovány. Duchovní vůdce ukrajinských Rusínů, pravoslavný kněz Dymytrij Sydor čelí obvinění z ohrožení teritoriální svobody státu. Ukrajinské úřady ho viní z toho, že na svých kázáních veřejně prohlašuje, že Rusíni nejsou etničtí Ukrajinci a také přidali obvinění z šíření podvrtné literatury.²¹

Podle sčítání obyvatelstva z r. 2001 žije v ČR 1 109 osob hlásících se k rusínské národnosti. Podle kvalifikovaných odhadů je jejich počet mnohem vyšší (zhruba 10 000 osob). V ČR jsou Rusíni zastoupeni v řadě regionů; nejvíce jich je v Praze, v severních Čechách a na severní Moravě, lze je vysledovat i na střední a jižní Moravě.²²

Ruská národnostní menšina:

Ruská menšina přicházela do ČSR v několika vlnách a nebyli to pouze Rusové, ale příslušníci carského Ruska jako celku, takže i Ukrajinci, Bělorusové a další národnostní skupiny ruské říše.

Významná ruská komunita v ČSR vznikla v roce 1921, po skončení občanské války v Rusku. Politika první republiky byla k menšinám vstřícná a i proto se odehrála tzv. „ruská akce“ (1921-1926). Československo tehdy přislíbilo pomoc dětem, ženám, invalidům, technickým, kulturním pracovníkům, zemědělcům a studentům. Pět let bylo stanoveno jako doba potřebná k dostudování na odborných školách v Československu. Ruské obyvatelstvo se tehdy koncentrovalo právě v městech, kde se tyto školy nalézaly (Praha, Brno, Bratislava, Poděbrady, Příbram) dále pak v Plzni. Tato akce měla připravit inteligenci pro Rusko, kam by se mohli již vzdělaní vrátit, až se poměry v jejich vlasti ustaví. Hospodářská krize ve třicátých

²⁰ KOSAŘ, M., ZIKUŠKA, J., *Z HISTORIE ZAKARPATSKÉ UKRAJINY* [online] publikováno 1999 [cit.1999], dostupné na http://www.members.tripod.com/pf_cz/zu/

²¹ *VŮDCE ZAKARPATSKÝCH RUSÍNŮ ČELÍ OBVINĚNÍ ZE SEPARATISMU A PODVRACENÍ, PRÁVO*, 2. ledna 2010, s.16

²² *NÁRODNOSTNÍ MENŠINY, ROMSKÁ NÁRODNOSTNÍ MENŠINA* [online] publikováno 11.4.2006 [cit. 20.12.2009]. Dostupné <http://www.vlada.cz/cz/pracovni-a-poradni-organy-vlady/nm/mensiny/rusinska-narodnostni-mensina-16151/>

letech a poměry ve vzniknuvším Sovětském svazu však návratu většiny zabránily. Část obyvatel přesídlila do dalších zemí, část z české emigrace se snažila získat československé občanství. Konec třicátých let se nesl ve znaku zvýšené integrace zbytku ruské emigrace do majoritní společnosti i částečné asimilace. Po ukončení druhé světové války pak sovětské orgány odvezly většinu obyvatel zpět do nové vlasti. Příkladem je československý armádní generál Sergej Vojcechovský, který byl Zemským vojenským velitelem v Praze. V těžkém roce 1938 byl velitelem I. armády, která byla perfektně připravena na obranu Československa. Po přijetí mnichovských podmínek se generál Vojcechovský s pár dalšími generály velmi rozhodně postavil proti kapitulaci a jen pod tlakem okolností nebyl proveden vojenský puč, i když byl jedinou alternativou politické kapitulace. V roce 1945 byl zatčen NKVD a bez soudu odvezen do Sovětského svazu. V roce 1951 zemřel v gulagu na Sibiři. Československá vláda na svého občana zapomněla, až v nových poměrech vzdala Česká republika hold svému věrnému generálovi a vyznamenala jej Řádem bílého lva I. stupně in memoriam.²³

Ti emigranti, kteří zůstali na našem území ovšem byli vyňati z upřednostňování všeho ruského. Vztah k těmto obyvatelům se po roce 1968 ještě zhoršil. V současnosti je situace ruské kulturní identity dvojaká. Její počet stoupá, avšak integrace do většinové společnosti neprobíhá příliš dobře. A ruští obyvatelé tak zůstávají vůči českým neznámou.²⁴

Statistické údaje hovoří zhruba o 13 až 16 tisících ruských občanech žijících v ČR. Ale podle fundovaných odhadů může být skutečný počet až dvojnásobný, tedy zhruba 30000 lidí. Úřad vlády pro národnostní menšiny uvádí počet podle výsledků sčítání lidu z roku 2001, tehdy se k ruské národnosti přihlásilo 12 369 občanů, avšak 19 416 osob uvedlo jako mateřský jazyk ruštinu. Ruská kulturní identita osidluje území České republiky rovnoměrně, většími centry jsou pouze Praha, Karlovy Vary a Brno. Ruská menšina se vyznačuje vnitřní roztržitostí, nejedná se o diasporu v klasickém smyslu slova. Ruské obyvatelstvo přicházelo na naše území v několika vlnách ze zcela odlišných důvodů a pocházelo či pochází z různých společenských vrstev. Pravděpodobně proto je relativně izolovaná, odtažitá či nekomunikativní vůči majoritní společnosti a naopak má rozvinutou vnitřní komunikaci a síť vztahů v rámci částí této identity.²⁵

²³ FIDLER, J., *GENERÁLOVÉ LEGIONÁŘI*, 1. vyd. Brno 1999: Books s.r.o. 1999, s.329, ISBN 80-7242-043-7

²⁴ *OSUDY RUSKÉ EMIGRACE V ČESKOSLOVENSKU* [online] publikováno 30.10.2005 [cit. 5.1.2010]. Dostupné z <http://www.radio.cz/cz/clanek/72135>

²⁵ *RUSKÁ KULTURNÍ IDENTITA* [online] publikováno 17.12.2008 [cit.5.1.2010]. Dostupné z <http://www.mezikulturnidialog.cz/ruska.html>

Řecká národnostní menšina:

Podle sčítání lidu, domů a bytů 2001 žije v ČR 3 219 osob hlásících se k řecké národnosti. Podle vlastních odhadů menšiny však jde až o 7 000 osob. Řecká komunita je usídlena v následujících městech: Praha, Brno, Ostrava, Jeseník, Krnov, Třinec, Karviná, Šumperk, Vrbno pod Pradědem, Havířov a Bohumín. Početně menší komunity Řeků žijí i v dalších místech: Jablonec nad Nisou, Liberec, Hradec Králové, Jihlava, Vyškov, Olomouc, Strážnice, Znojmo, Mikulov.²⁶

Podrobněji si rozebereme řeckou národnostní menšinu v kapitole 3.2. Perspektivy, historie a současnost řecké národnostní menšiny.

Slovenská národnostní menšina:

Problematika slovenské národnostní menšiny je v podmínkách České republiky a Prahy z hlediska menšin vcelku novou záležitostí. Úzce to souvisí s vývojem česko-slovenských vztahů za posledních 150 let. Staleté sousedství, malá jazyková odlišnost a konečně i společné soužití v jednom státě – to vše výrazně poznamenalo vzájemné vztahy obou národů.

Až od 1.1.1993 je možné považovat slovenské obyvatelstvo v ČR za slovenskou menšinu. Do té doby bylo postavení slovenských obyvatel určitým specifíkem. Přitom nejde o menšinu, kterou by bylo možné považovat za autochtonní, se staletí trvajícím vývojem a dlouhodobě rozvíjenými kulturními tradicemi.

Slovenská menšina vznikla migrací v průběhu posledních necelých devadesáti, respektive šedesáti let. Slováci se usazovali v Čechách a na Moravě už od vzniku společného státu. V té době to byli především zemědělství pracovníci, kteří sem přicházeli za prací a po čase se zase vraceli domů. Vliv na migraci měla i armáda. K významné vlně stěhování došlo na konci druhé světové války při osidlování pohraničí. V padesátých a šedesátých letech se jednalo o migraci průmyslovou.

Z hlediska dlouhodobé efektivnosti slovenské migrace dosáhla nejvyššího stupně efektivnosti migrace do Prahy (38%). To znamenalo, že z deseti migrantů se čtyři osoby trvale usídlily v Praze. V současnosti je to asi 17 500 Slováků. Mnozí z nich se však za menšinu nepovažují.²⁷

²⁶ *NÁRODNOSTNÍ MENŠINY, ŘECKÁ NÁRODNOSTNÍ MENŠINA* [online] publikováno 11.4.2006 [cit. 20.12.2009]. Dostupné z <http://www.vlada.cz/cz/pracovni-a-poradni-organy-vlady/nmm/mensiny/recka-narodnostni-mensina-16156/>

²⁷ NOSKOVÁ, H., *NÁRODNOST SLOVENSKÁ, Praha a národnosti*, Sborník referátů a diskusních příspěvků ze semináře o národnostních menšinách na území hl.m. Prahy 19.3.1998, s.91, vyd. Odbor školství, mládeže a tělovýchovy Magistrátu hl. m. Prahy

Po rozdělení státu v roce 1993 dochází k aktivizaci slovenské menšiny, hlavně v Praze. Bohužel organizace slovenské menšiny nejsou jednotné a díky mezilidským vztahům se rozdělily na dva tábory, které spolu nespolupracují.

Podle definitivních výsledků sčítání lidu žilo v ČR k 1. březnu 2001 cca 193 190 občanů slovenské národnosti. Při sčítání v roce 1991 (ještě za společného státu ČSFR) to bylo cca 314 000. Nejvíce Slováků žije v Moravskoslezském kraji (42 357), Ústeckém (21 172), Jihomoravském (15 452), Středočeském (14 191), Karlovarském kraji (13 655) a v Praze (17 406).²⁸

Srbská národnostní menšina:

Srbská menšina v ČR je početně velmi malá, skládá ze starousedlíků, kteří migrovali v dobách I. i II. světové války, ale i dříve. Srbské obyvatelstvo migrovalo už od turecké nadvlády, kdy se utvořila velká srbská menšina v Rakousku – Uhersku, z které později vznikla Jugoslávie. V České republice je jako národnostní menšina brána od roku 2002, kdy se utvořila první srbská organizace. Aktivity vyvíjela od roku 2000 ve formě setkání srbské menšiny, hlavně v Praze.

K srbské národnostní menšině v České republice podle sčítání lidu z roku 2001 se hlásí 1 801 občanů ČR. Podle vlastního odhadu žije v ČR přibližně 10 000 až 12 000 Srbů. Příslušníci srbské menšiny žijí rozptýleně po celém území ČR, nejvíce ve velkých městech, jako je Praha, Brno, Ostrava, Liberec, Most a další.

Srbové žijící v ČR pocházejí nejen ze státu, který je dnes uznáván OSN, Srbska a Černé Hory, nýbrž ze všech historických území, na kterých před balkánským konfliktem žili Srbové a která dnes náleží jiným státům - jako je Srbská krajina, Srem, Banat a Bačka v Chorvatsku, či oblasti v Bosně a Hercegovině a dnešní Makedonii.²⁹

Ukrajinská národnostní menšina:

Přítomnost osob ukrajinské národnosti na území Prahy je zaznamenána již v době Rakousko-Uherska, kdy západní část Ukrajiny-Halič, patřila do tohoto impéria. V období vzniku samostatného Československa byla Zakarpatská Ukrajina součástí tohoto státního celku.

²⁸ *NÁRODNOSTNÍ MENŠINY, SLOVENSKÁ NÁRODNOSTNÍ MENŠINA* [online] publikováno 11.4.2006 [cit. 20.12.2009]. Dostupné z <http://www.vlada.cz/cz/pracovni-a-poradni-organy-vlady/rnm/mensiny/slovenska-narodnostni-mensina-16157/>

²⁹ *NÁRODNOSTNÍ MENŠINY, SRBSKÁ NÁRODNOSTNÍ MENŠINA* [online] publikováno 11.4.2006 [cit. 20.12.2009]. Dostupné z <http://www.vlada.cz/cz/pracovni-a-poradni-organy-vlady/rnm/mensiny/srbska-narodnostni-mensina-16158/>

Obyvatelstvo přirozeně emigrovalo po území ČSR, mnozí se usadili v Čechách. Ve dvacátých letech tohoto století se ČSR stala útočištěm pro mnoho politických emigrantů z Východní Ukrajiny, kteří zde našli nový domov zejména díky podpoře nejvyšších vládních struktur ČSR. V poválečném Československu až do roku 1989 se v ČSR usídlovali z různých důvodů občané z autochtonních ukrajinsko-rusínských oblastí Východního Slovenska.

Pravděpodobně nejvýrazněji o sobě dala vědět mnohatisícová vlna ukrajinských emigrantů, prchajících před bolševickou revolucí. Vzhledem k tomu, že se jednalo zejména o mladou inteligenci, odborníky, vědce, lékaře, učitele a spisovatele, byla přítomnost této emigrační vlny přijata majoritním obyvatelstvem kladně. Velmi brzy začaly vznikat společensko-kulturní spolky, národnostní sdružení, politické organizace na národnostním principu bojující proti bolševismu. Bylo založeno Muzeum osvobozeneců Ukrajiny, divadelní a pěvecké kolektivy. Vznikla řada významných ukrajinských institucí: gymnázia, Ukrajinský pedagogický institut Drahoňovská, Ukrajinská vysoká škola klasického umění apod.. Až do roku 1948 vycházely různé ukrajinské noviny, časopisy a řada významných knih.

Změna politické situace po roce 1948 znamenala pro ukrajinskou menšinu absolutní zákaz organizované činnosti. Řada občanů ukrajinské národnosti se rozhodla pro další emigraci. Obdobná vlna emigrace se uskutečnila po roce 1968.

Nová etapa ve vývoji ukrajinské národnostní menšiny nastala v roce 1990, kdy bylo založeno Sdružení Ukrajinců v ČR.³⁰

Podle sčítání lidu, domů a bytů 2001 žije v ČR 22 112 osob hlásících se k ukrajinské národnosti. Podle vlastních odhadů menšiny je však počet vyšší, tzv. historickou část tvoří cca 10 000 osob, nová imigrační vlna cca 15 - 20 000 osob (počet zahraničních pracovníků se odhaduje na cca 50 000 osob). Hlavními místy usídlení jsou Praha, Karlovy Vary, Děčín, Brno, Přerov a Ostrava.³¹

³⁰ ŽILINSKIJ, B., *NÁRODNOST UKRAJINSKÁ, Praha a národnosti*, Sborník referátů a diskusních příspěvků ze semináře o národnostních menšinách na území hl.m. Prahy 19.3.1998, s.107, vyd. Odbor školství, mládeže a tělovýchovy Magistrátu hl. m. Prahy

³¹ *NÁRODNOSTNÍ MENŠINY, UKRAJINSKÁ NÁRODNOSTNÍ MENŠINA* [online] publikováno 11.4.2006 [cit. 20.12.2009]. Dostupné z <http://www.vlada.cz/cz/pracovni-a-poradni-organy-vlady/nm/mensiny/ukrajinska-narodnostni-mensina-16159/>

2. 3. PERSPEKTIVY, HISTORIE A SOUČASNOST ŘECKÉ NÁRODNOSTNÍ MENŠINY

Historie a důvody občanské války a příchodu Řeků do tehdejšího Československa by vydaly na samostatnou odbornou práci. Proto si je připomeneme jen stručně a soustředíme se přímo na Řeckou národnostní menšinu v České republice.

Během II. světové války a těsně po ní byla situace v Řecku velmi složitá. Republika byla okupována německými, bulharskými a italskými vojsky. Již před válkou byl v Řecku diktátorský režim a během války se střetávaly v různé ideologie, podporované jak která světovými mocnostmi. Během okupace se v září 1941 zformovalo odbojové hnutí EAM³² a za necelé tři měsíce v prosinci 1941 byl založen ELAS³³, jehož vedení bylo řízeno KKE³⁴, a který úspěšně bojoval proti nepřátelské přesile až do osvobození v roce 1944. Již za války probíhal v Řecku politicko-ideologický konflikt o převzetí vlády nad zemí a jejím dalším politickým směřování. K prvnímu střetu mezi vládní armádou athénské královského režimu a komunistickým odbojovým hnutím (EAM a ELAS) došlo ještě před definitivním vypuzením fašistických okupačních vojsk ze země na podzim 1943. Tento první střet trval do února 1944. Druhý střet začal krátce po osvobození země od fašistů na počátku prosince 1944 a skončil v lednu 1945. Tyto takzvané „Prosincové události“ byly snahou o ovládnutí Athén jednou či druhou stranou. Poté, v únoru 1945, po uzavření Varkizské smlouvy³⁵ byl ELAS odzbrojen a rozpuštěn a byly zahájeny represe proti všem jeho příslušníkům a proti příslušníkům Řecké komunistické strany. Třetí a nejdelší střet, občanská válka, začal na jaře roku 1946, kdy se z bývalých příslušníků ELAS formuje DSE³⁶ a zahajuje partyzánskou válku v horách severního Řecka proti stávajícímu krajně pravicovému vládnímu režimu.

V prosinci roku 1947 se v horách zformovala také prozatímní „demokratická“ vláda PDKE³⁷ v čele s generálem Markosem Vafiadisem. Občanská válka v Řecku končí totální porážkou DSE a PDKE na konci srpna 1949.

Transporty řeckých dětí do zemí východního bloku začaly v březnu roku 1948 po předchozí domluvě řecké Prozatímní „demokratické“ vlády (PDKE) a vlád spřátelených lidově demokratických republik. Nejprve byly děti převáděny přes hranice do Jugoslávie či Albánie.

³² Etnikos atelesteriko metopo – Národní osvobozeněcká fronta (EAM)

³³ Etniikos laikos apelevtherotikos stratos – Řecké lidové osvobozeněcké vojsko (ELAS)

³⁴ Komunistiko koma eladas – Komunistická strana Řecka (KKE)

³⁵ Varkizská smlouva – mírová dohoda, podepsaná 12. února 1945 ve městečku Varkiza zplnomocněnými zástupci EAM a athénské vlády pod patronací britských představitelů

³⁶ Demokratikos stratos eledas – Demokratická armáda Řecka (DSE)

³⁹ Prosorini demokratiki kivernisi – Prozatímní demokratická vláda (PDKE)

Tato evakuace začala v lednu roku 1948 a její chod zajišťovaly jednotky povstalecké lidové samosprávy. V květnu byla ustanovena zvláštní instituce, tzv. Výbor pro pomoc dětem (EVOP) se sídlem v Budapešti, která zajišťovala rozmisťování dětí po zemích východního bloku.

První transport řeckých dětí přijel do Československa 27. dubna 1948. Bylo v něm 749 dětí a jako doprovod s nimi přijelo 33 matek a učitelek. Děti byly dopraveny do dětského domova v Mikulově, kde jim byla poskytnuta první nezbytná péče. Začátkem května dorazil další transport. Ten byl ihned přesunut do Všebořic u Ústí nad Labem. 22. května dorazil třetí transport s dětmi, které byly po dobu první nezbytné péče umístěny v brněnských Maloměřicích¹². Do konce léta přijelo ještě dalších pět transportů a celkový počet dětí dosáhl asi 3900. Všem těmto dětem bylo potřeba zajistit ubytování, ošacení, lékařské prohlídky, stravu atd. Tohoto prvotního úkolu se bezprostředně po příjezdu prvního transportu zhostil speciální tým lékařů, zdravotníků a dobrovolných pracovníků připravený pro přijetí řeckých dětí za vydatné podpory Československého červeného kříže, Česko-řecké společnosti a dalších organizací. Po porážce komunistického povstání v Řecku přijelo spolu s dospělými politickými emigranty na konci roku 1949 a na počátku roku 1950 ještě dalších 1321 dětí. Celkový počet řeckých dětí na našem území tedy byl 5185.

Pobyt řeckých dětí v Československu byl, jak ze strany československé komunistické vlády, tak ze strany vedení Komunistické strany Řecka, považován za záležitost dočasnou a přechodnou. Podle toho také vládní orgány k řešení řecké otázky přistupovaly. Ústřední výbor KSČ bděl nad prováděním tohoto významného „politického“ poslání od samého začátku. Děti měly dostat příslušné školní, ale také ideologické vzdělání, udržet si znalost řeckého jazyka a vyrůst v osobnosti, které by v budoucnu, po vítězství řeckého komunistického hnutí, spoluvytvářely mocenskou elitu v příštím „socialistickém“ Řecku. Důležitou roli ve výchově sehrálo také vedení Komunistické strany Řecka, které nemalou měrou zasahovalo do těchto záležitostí.

Při převzetí malých řeckých přistěhovalců sehrál důležitou roli Československý červený kříž a odborové organizace. Hlavním garantem péče o děti však v prvním období byla Československo-řecká společnost, respektive její sociální odbor. Na pomoci se též podílela ministerstva práce a sociální péče, zdravotnictví, školství, věd a umění a další státní úřady. Od 1. září 1949 přešlo řízení sociální péče o všechny emigranty z Řecka (včetně dětí) na zvláštní pracoviště ministerstva práce a sociálních věcí, které se nazývalo „úsek Řecká akce“.

Vzdělávání řeckých dětí se zpočátku ujali vychovatelé přímo v dětských domovech. V roce 1948 nebyli k dispozici v podstatě žádní kvalifikovaní pedagogové, kteří by mohli děti vyučovat v jejich rodném jazyce. Situace se zlepšila až po příchodu dospělých politických

emigrantů. Nejmenší děti byly vyučovány pouze v řečtině. Odpovědné orgány ÚV KSČ však projevovaly značnou nelibost nad personálním stavem zaměstnanců dětských domovů a dožadovaly se urychlené nápravy. Dozor nad vzděláváním řeckých dětí převzalo v dubnu 1951 ministerstvo školství a bylo rozhodnuto, že od školního roku 1951/1952 budou řecké děti navštěvovat české školy a budou vyučovány podle speciálních osnov. Děti se musely naučit český jazyk a výuka probíhala v češtině kvalifikovanými českými pedagogy, kteří měli dostatečné pedagogické zkušenosti a byli „politicky dostatečně vyspělí“. Součástí vzdělávání řeckých dětí byla samozřejmě také výuka novořeckého jazyka. Děti měly týdně absolvovat 4 až 5 hodin výuky v řečtině a k tomu bylo zapotřebí získat dostatek kvalifikovaných učitelů. A tak zaměstnanci dětských domovů a amatérští učitelé absolvovali různá školení pro zvýšení své pedagogické a „ideové“ úrovně. Potřeba získat další osoby se znalostí novořečtiny vedla také k otevření oboru Novořecký jazyk a literatura na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze.

Po absolvování základní školy mohly děti nastupovat do různých učňovských oborů nebo se dále vzdělávat na středních i vysokých školách. Součástí výuky bylo také soustavné vedení k věrnosti komunistickému režimu, bezmezná poslušnost a vděčnost.

Když na počátku léta 1949 začalo být zřejmé, že komunistické povstání na severu Řecka bude poraženo, začalo vedení Komunistické strany Řecka dojednávat se svými spojenci sovětského bloku politický azyl pro své členy a příznivce, pro bojovníky Demokratické armády Řecka a jejich rodiny. Na poradách zástupců komunistických stran zemí východního bloku bylo tedy dojednáno, že řečtí političtí emigranti budou přijati mimo jiné také v Československu.

Podle původních představ mělo dojít k převzetí asi 8000 řeckých emigrantů a to nejen z Řecka, ale také z Jugoslávie (převážně se jednalo o obyvatele řecké obce Buljkes ve Vojvodině, kde už kvůli roztržce Jugoslávie se SSSR nemohli Řekové zůstat), z Albánie a také z Bulharska.³⁸

První transport dospělých politických emigrantů přijel do Československa 31. srpna 1949. Tímto transportem přijelo z jugoslávského Bulkesu 1121 osob, které byly na přechodnou dobu umístěny ve sběrném táboře v Lešanech u Benešova. Druhý transport, rovněž z Bulkesu, dorazil na československé území o několik dní později, 2. září 1949 a přivezl 2372 řeckých emigrantů. Tento transport byl rozdělen na dvě části. Jedna část pokračovala za prvním transportem do Lešan u Benešova, druhá část byla umístěna v karanténní záchytné stanici v Mikulově. Třetí, početně nejslabší transport z Jugoslávie (599 osob) přijel 10. září 1949. Běženci z tohoto transportu byli umístěni do karanténního tábora ve Svatobořicích.

³⁸ PAPADOPULOS, L., CH., *DĚTI BOUŘE*, Praha: Nemesis, 1998, str. 148

První transport z Albánie dorazil do tábora v Lešanech u Benešova 14. prosince 1949. Přijelo jím 1839 lidí, kteří po porážce komunistického povstání uprchli z Řecka do Albánie. Druhým a posledním transportem z Albánie přicestovalo 1620 emigrantů, kteří byli umístěni v karanténním táboře v Mikulově. Celkový počet emigrantů přijatých do Československa v rámci „akce dospělých“ tedy na konci roku 1949 činil 7693 osob.

Spolu s 3875 dětmi přijatými od dubna 1948 do září 1949 u nás k 1. lednu 1950 pobývalo více než 11550 řeckých a slavomakedonských uprchlíků. 28. ledna přijelo hromadným transportem ještě 444 osob z Bulharska. Dále už přijížděly pouze menší skupinky uprchlíků. K 15. prosinci 1950 u nás pobývalo celkem asi 12100 utečenců z Řecka.³⁹ Některé neoficiální údaje uvádí až 18 000 řeckých uprchlíků.

Snaha o repatriaci do vlasti byla u řecké emigrace zřejmá již od jejího příchodu do Československa. Podíl na tom nesla také propagace ze strany vedení Komunistické strany Řecka v ČSSR, která otevřeně s návratem všech emigrantů do Řecka počítala v nejkratším možném termínu, jakmile se podaří politický převrat a nastolení „demokratického“ režimu v zemi. Záhy se však ukázalo, že to nebude tak brzy, jak vedení obou komunistických stran předpokládala a že pobyt řecké emigrace u nás bude pravděpodobně dlouhodobější záležitostí.

Repatriční proces lze rozdělit do tří etap časově vymezených asi takto: první vlna repatriace v letech 1953-1967 (počínaje smrtí Stalina a uvolněním poměrů mezi Západem a Východem, konče nastolením vojenské diktatury v Řecku a zákazem přijímání řeckých politických emigrantů zpět do vlasti.); druhá vlna repatriace v letech 1974-1989 (počínaje pádem vojenské diktatury v Řecku, konče pádem komunismu v Československu, resp. Ukončením repatričního programu v roce 1990) a třetí vlna repatriace (po roce 1989).

První návrat řeckých emigrantů žijících v Československu se podařilo uskutečnit ve dvou transportech 25. září a 14. prosince 1954. Na počátku roku 1954 se vedení KSČ rozhodlo umožnit návrat do vlasti těm řeckým uprchlíkům, kteří o to požádají a dobrovolně dají najevo svou touhu po repatriaci. Organizace repatriace byla svěřena Československému červenému kříži. Přihlášku k repatriaci podalo asi 1100 osob.

Československá vláda předložila seznam žadatelů o repatriaci řecké vládě, která z něj vyškrtla více než třetinu osob s odůvodněním, že buď nelze ověřit jejich totožnost, nebo se jedná o osoby, které nelze považovat za řecké státní příslušníky. Nakonec bylo z celkového počtu 1549 lidí přihlášených k repatriaci repatriováno pouze 747 osob (v prvním transportu 371, ve druhém 376 osob). Athénská vláda vyškrtla 640 osob, dalších 162 se nedostavilo k odjezdu.

³⁹ LYSIMACHOS, CHR. P., *DEN NÁVRATU. Historie, zážitky a osobní vzpomínky na velkou emigraci z let 1949 a 1950 v Československu u příležitosti uplynulých 50 let*. 1. vyd. Praha: Nemesis 1999. s. 175

Roku 1955 athénská vláda odmítla přijímat jakékoliv další skupinové transporty a Řekové se mohli vracet pouze jednotlivě a po předchozím kladném vyřízení žádosti.

Druhá, nejmasovější a nejpočetnější vlna repatriace probíhala od roku 1974, kdy v Řecku padla vojenská diktatura a byla znovu legalizována komunistická strana. V tomto období však stále ještě nebyla povolena repatriace všech politických emigrantů. Do země byli vpouštěni pouze vybraní jedinci. Teprve od roku 1981, kdy se v Řecku dostává k moci levicově orientovaná vláda strany PASOK⁴⁰ a je přijat zákon o úplné repatriaci politických emigrantů, dochází k četnějším kontaktům mezi řeckou a československou vládou. Výsledkem jednání je mimo různých obchodních smluv také „Dohoda o vypořádání nároků z důchodového zabezpečení“, která ve lhůtě pěti let zavazuje ČSSR k převedení důchodových nároků repatriovaných Řeků do Řecka. V tomto období tedy dochází k nejpočetnější repatriaci Řeků z Československa. Z Československa v této době odchází více než tři čtvrtiny Řeků.

Po pádu komunistického režimu u nás v roce 1989 dochází k poslední vlně repatriace, která už není tak početná a dalo by se říci, že je spíše individuálního charakteru. Při sčítání lidu ČSFR v roce 1991 se k řecké národnosti hlásilo již jen cca 3500 osob, tedy zhruba o tři sta více, než při zatím posledním sčítání v roce 2001.⁴¹

Na počátku padesátých let začíná stěhování do měst za prací. Jedná se převážně o průmyslová města na severní Moravě (Ostrava, Karviná, Krnov, Třinec atd.), na jižní Moravě se centrem řecké emigrace stává Brno. K 19. srpnu 1950 již bylo zaměstnáno 4711 dospělých osob, což tvořilo 60,8% z dospělé řecké emigrace. Nejvíce osob bylo zaměstnáno v textilním průmyslu (36,3%) a v zemědělství a lesnictví (32,1%); v těžkém průmyslu bylo tehdy zaměstnáno jen asi 3,4% osob. O několik let později se pro Řeky stala velkým magnetem ostravská Nová huť, a přestože se původně práci v těžkém průmyslu bránili, bylo na přelomu let 1952-1953 na Ostravsku soustředěno již kolem 4500 Řeků.

Ubytování ve městech bylo zpočátku značným problémem. Pracující muži byli ubytováni ve společných ubytovnách, později, v souvislosti s novou bytovou výstavbou jim byly přidělovány byty na nově vznikajících sídlištích. V této době se za nimi konečně mohly stěhovat také jejich rodiny, které se do té doby zdržovaly stále v pohraničních vesnicích.

Takto vznikají početné komunity řeckých imigrantů ve městech a tím také de facto končí jejich absolutní izolace od české společnosti.

Pravdou však je, že s příchodem Řeků do měst se objevují i první výraznější projevy xenofobie. Pohled majoritní populace na řecké imigranty se značně změnil. Řekové ve městech

⁴⁰ Panelliniko socialistiko kynima – Panhelénské socialistické hnutí (PASOK)

⁴¹ HRADEČNÝ, P., *ŘECKÁ KOMUNITA V ČESKOSLOVENSKU. JEJÍ VZNIK A POČÁTEČNÍ VÝVOJ (1948-1954). Studijní materiály Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR*. Op., s. 61-63

vytvořili částečně izolované souvislé komunity (např. ulice Pekařská v Krnově), kde zpočátku žili v nevyhovujících podmínkách. Zdaleka ne všichni byli zaměstnáni, tudíž pobírali od státu podporu. Proto se na ně někteří Češi dívají jako na příživníky, na které stát plýtvá penězi, že jim Řekové skupují zeleninu, protože ta je nezbytnou součástí jejich národních jídel atd. Problémem byla také jazyková bariéra. Situace se však během padesátých let zlepšila. Řekové získali zaměstnání, byly jim přiděleny byty a v následujících letech se mohli plně integrovat do české společnosti.

Na počátku byl politický život řecké emigrace řízen hlavně stranickou organizací Komunistické strany Řecka a Ústřední řeckou samosprávou, do života Řeků ale zasahovala také Státní bezpečnost a ÚV KSČ. V roce 1950 byl založen Ústřední výbor Svazu politických emigrantů, který měl pobočky ve všech zemích, kde řečtí emigranti žili. Ty se nazývaly Základní stranické organizace a v Československu byly téměř ve všech řeckých komunitách. V roce 1960 byly založeny Osvětové a kulturní komise – DEF, které se zabývaly vzděláváním dětí, fungováním emigrantských škol a uměleckou činností. Začátkem roku 1964 byl založen Spolek řeckých politických emigrantů v Československu – SPPT, který měl 4500 členů a jeho hlavním posláním bylo úsilí o repatriaci. V roce 1969 byl československými úřady rozpuštěn a hlavním důvodem bylo, že část Výboru Spolku nesouhlasila s vojenskou intervencí vojsk Varšavské smlouvy. Spolek byl nahrazen Kulturními komisemi – EE, jejichž hlavním posláním byla kulturní činnost.

Organizace, které během emigrace působily, orgány, komise:

- KEPPE - Kentriki Epitropi Politikon Prosfigon Elladas (Výbor svazu politických emigrantů)
- KOV - Kommunistiki Organosi Vasis (Základní stranické organizace)
- EPE - Epitropi Prosfigon Elladas (Komise řeckých emigrantů)
- DE - Diafotistiki Epitropi (Osvětová komise)
- SPPT - Syllogos Politikon Prosfigon Tsechoslovakias (Spolek politických emigrantů v Československu)
- EE - Ekpolitistiki Epitropi (Kulturní komise)
- Antidiktátorská komise
- Repatriační komise
- Spolek bojovníků národního odboje
- Organizace žen

Udržení vlastní kultury a jazyka bylo prioritou řecké menšiny a bylo podporováno jak řeckou stranickou organizací, tak vedením KSČ. Učitelé řeckého jazyka byli státními zaměstnanci, a přestože byla povinná výuka řeckého jazyka po několika letech zrušena, dále fungovaly tzv. řecké školy, kde se děti mohly v mimoškolní docházce řečtinu učit. Tyto školy začaly mizet až s odchodem velké části emigrantů zpět do Řecka v druhé polovině sedmdesátých a v osmdesátých letech. Udržování řeckého folklóru, písní a tanců zajišťovaly umělecké soubory vznikající prakticky v každé řecké komunitě. Tyto soubory a skupiny vystupovaly (a dodnes vystupují) na společenských akcích pořádaných u příležitosti oslav řeckých státních svátků nebo řeckých zábav. Řekové si také uchovali svou typickou kuchyni, ačkoli základní ingredience (jako olivy, olivový olej, zelenina a jehněčí maso) v Československu v podstatě nebyly k dostání.

Dá se říci, že i když se Řekové velmi dobře integrovali do společnosti, typické rysy své kultury si uchovali. Řecké prvky nemizí ani ve smíšených manželstvích. Již v průběhu šedesátých let se postavení řeckých emigrantů de facto srovnalo s postavením československých občanů. Jediným rozdílem byl status uprchlíka požívajícího politického azylu v ČSSR. Možnost získat české občanství se Řekům naskytla až v roce 1990, pokud se rozhodli v Československu zůstat a nevyužít repatriačního programu.

V řadách řecké komunity vyrostla řada významných vědců, sportovců a podnikatelů, namátkou jmenujme např. lékař Leftedis Stamidis, filolog Gervasis Kalaisidis, ekonom Jannis Dovas, zpěvačky Marta a Tena Elefteriadu, gymnasta Janulidis Kasapidis, majitel podniku Kofola a.s. K. Samaras, mistr Československa v karate Savas Sofianidis, mistr Československa v zápase Kostas Lagonikas a mnozí další.⁴²

Dnes je řecká národnostní menšina organizována do několika občanských sdružení. Největší je **Asociace řeckých obcí v České republice**, která sdružuje 12 řeckých obcí, které mají vlastní právní subjektivitu. Cílem organizace je zejména prohlubování a podpora přátelských vztahů mezi Řeky žijícími v ČR a Českou republikou, a to prostřednictvím vzdělávacích institucí, pořádáním přednášek a seminářů, seznamování s novodobou řeckou kulturou, pořádání akcí folklorně hudebních a tanečních, sportovních aktivit, vydavatelská a publikační činnost, práce s dětmi a mládeží. V Praze působí taneční skupina AKROPOLIS, v Brně hudební skupina PROMETHEUS, v Krnově taneční a hudební skupina GORGONA, v Ostravě působí zpěvák a skladatel STAVROS PRUSALIS.

Lyceum Řekyň - je součástí nadnárodní organizace - Lyceum Řekyň, která vznikla již v roce 1910 v Řecku a v současné době má 66 poboček, z toho 19 mimo Řecko. Cílem

⁴² LYSIMACHOS, CHR. P., *DEN NÁVRAT., Historie, zážitky a osobní vzpomínky na velkou emigraci z let 1949 a 1950 v Československu u příležitosti uplynulých 50 let*. 1. vyd. Praha: Nemesi 1999. s. 219

organizace je uchovávání řeckých zvyků a tradic (zejména studium a uchovávání národních krojů, jejich prezentace pomocí přehlídek, studium lidových tanců a písní, jejich zapisování, přesné dodržování a prezentace formou tanečních vystoupení a hudebních představení); podpora ženy a morální podpora matky a dítěte; organizování výstav řeckého lidového umění a péče o jeho uchování; organizování vzdělávacích programů, seminářů a přednášek, vydávání publikací, knih, zvukových a audiovizuálních nosičů.

Česká společnost novořeckých studií - je členem Evropské společnosti novořeckých studií, která sídlí ve Štrasburku a má dalších 21 poboček. Dále je společnost členem Rady českých vědeckých společností AV a udržuje styky s partnerskými organizacemi, např. v Bratislavě, Vídni, Záhřebu, Varšavě atd. Jejím cílem je podpora vědeckého studia a výuky novo-řeckého jazyka, literatury, historie a kultury.

Společnost přátel Nikose Kazantzakise - sdružuje přívržence a milovníky Nikose Kazantzakise, velikána mezi řeckými spisovateli 20. století, snaží se podporovat, prohlubovat a šířit zájem o jeho literární dílo, zahrnující nevšední, bohatý myšlenkový odkaz.

Klub přátel Řecka - snaží se prohlubovat vztahy mezi ČR a Řeckem ve všech oblastech kulturního života, umění a historie antické i současné.

Hellenika nadační fond - podporuje kulturní akce řecké menšiny žijící v Brně a přilehlých oblastech, zejména zaměřené na uchování a rozvoj řeckého jazyka, pěstování tradic a folklórního umění a zachování řeckého kulturního povědomí.⁴³

Splynutí řeckých emigrantů, dnes v mnoha případech příslušníků Českého národa, je díky vzájemné znalosti a přátelství obou národů nepochybné. Rozvoj přátelství pokračuje i po politické změně Československa a po rozdělení státu. Po mnohých městech České republiky jsou desítky řeckých i českých cestovních kanceláří, které každým rokem posílají tisíce českých turistů do Řecka. Obchodní řecké organizace prosperují, taverny a řecké restaurace nabízejí vybraní jídla. Přátelství, které bylo kdysi navázáno díky emigraci pokračuje a nadále se rozvíjí. Příslušníci řecké národnostní menšiny jsou na svou vlast hrdí a předávají své kulturní dědictví i české majoritě, která ji s radostí přijímá.

Ve druhé kapitole jsme si popsali, z jakých teoretických hledisek posuzujeme a porovnáváme národnostní menšiny v České republice. Těchto hledisek jsme si popsali pět, historické, politické, ekonomické, kulturní a sociální. Dále jsme si vysvětlili rozdíl mezi národnostní menšinou a cizinci, právní postavení těchto skupin v České republice a rozdělení

⁴³ *NÁRODNOSTNÍ MENŠINY, ŘECKÁ NÁRODNOSTNÍ MENŠINA* [online] publikováno 11.4.2006 [cit. 9.3..2009]. Dostupné z <http://www.vlada.cz/cz/pracovni-a-poradni-organy-vlady/rnm/mensiny/recka-narodnostni-mensina-16156/>

cizinců do tří kategorií. V další podkapitole jsem si v krátkosti připomněli historii a současnost všech dvanácti národnostních menšin, žijících na území České republiky. V poslední podkapitole jsme se věnovali řecké národnostní menšině, její historii od vzniku občanské války v padesátých letech, její emigrace do tehdejšího Československa a jiných států, problémům při začleňování do společnosti a její perspektivě při zachování kultury a tradic v podmínkách České republiky.

3. ORGANIZACE NÁRODNOSTNÍCH MENŠIN

Česká republika se otázkou národnostních menšin začala zabývat ihned po svém ustavení (1. 1. 1993). Za základ své národnostní menšinové politiky, formulované v roce 1993, přejala *Listinu základních práv a svobod*, jež vznikla jako společný dokument ČSFR na přelomu let 1990 – 1991 a byla uzákoněna 9.1.1991 (č.23/1991 Sb.). *Listina* byla sepsána v době, kdy imigrační příliv cizinců do tehdejší ČR (ČSFR) byl teprve v počátcích. Hovořila ještě o „národnostních a etnických menšinách“ (rozlišovala tedy právní postavení národnostní a etnické menšiny), zakotvovala právo jednotlivce rozhodovat o své národnosti (princip platný v Československu od roku 1948), zakazovala odnárodňování, národnostní diskriminaci. Za podmínek stanovených zákonem zaručovala všestranný rozvoj menšin a jejich kultury, zaručovala právo sdružovat se, vzdělávat se, právo přijímat a šířit informace v jazyce menšin, účastnit se záležitostí týkajících se menšiny. Stanoveny byly podmínky užívání jazyka menšin na veřejnosti a v úředním styku, formulován byl závazek podpory v oblastech ekonomického, sociálního, politického a kulturního života. Obecný zákon o národnostních menšinách a jejich postavení v ČR ovšem v této době ještě neexistoval.

Zákon o právech příslušníků národnostních menšin a o změně některých zákonů, tzv. menšinový zákon, začal v ČR platit od 2. 8. 2001 (č. 273/2001 Sb.). Jeho právní rámec ovlivnily *Listina základních práv a svobod*, *Rámcová úmluva o ochraně národnostních menšin*, a také *Doporučení Rady Evropy č. 1201* z roku 1993 (definice národnostní menšiny). Menšinový zákon citlivě reagoval na změnu intenzity imigrace a změnu národnostní skladby imigrantů. Začal odlišovat příslušníky národnostních menšin a cizince. Proto položil důraz na definování pojmů národnostní menšina a příslušník národnosti menšiny.

Menšinový zákon stanoví⁴⁴:

a. Národnostní menšina je společenství občanů ČR žijících na území současné české republiky, kteří se odlišují od ostatních občanů zpravidla společným etnickým původem, jazykem, kulturou a tradicemi, tvoří početní menšinu obyvatelstva a zároveň projevují vůli být považováni za národnostní menšinu za účelem společného úsilí o zachování a rozvoj vlastní svébytnosti, jazyka a kultury a zároveň za účelem vyjádření a ochrany zájmů jejich společenství, které se historicky utvořilo.

b. Příslušníkem národnostní menšiny je občan ČR, který se hlásí k jiné než české národnosti a projevuje přání být považován za příslušníka národnostní menšiny spolu s dalšími, kteří se hlásí ke stejné národnosti.

Občanům ČR, kteří se hlásí k jiné než české národnosti, tedy menšinový zákon zaručuje specifická „národnostní práva“. Zvláštní předpisy pak stanoví práva cizinců, tj. osob s povolením k dlouhodobému či trvalému pobytu v ČR.

Statut národnostní menšiny má zásadní význam pro postavení příslušníků národnostních menšin – jak po stránce legislativní, tak po stránce kulturní a společenské. Statut národnostní menšiny byl prozatím přiznán dvanácti menšinám: bulharské, chorvatské, maďarské, německé, polské, romské, rusínské, ruské, řecké, slovenské, srbské a ukrajinské. Některé národnostní menšiny v ČR ovšem ochranu požívají také na základě mezistátních bilaterálních smluv a dohod.

Jsou to menšina polská (č. 416/1992 Sb.), německá (č. 521/1992 Sb., čl. 20, odst. 1-5, čl. 21, odst. 1-3), slovenská (č. 235/1993 Sb.) a chorvatská (č. 47/2002 Sb.).

Institucionální zajištění práv národnostních menšin. Vláda ČR menšinovým zákonem ustavila jako svůj poradní a iniciační orgán pro otázky týkající se národnostních menšin *Radu vlády pro národnostní menšiny* (2001). O rok později vydala předpisy o poskytování dotací na aktivity národnostních menšin (s účinností od 15. 4. 2002). Aktuálně platný Statut Rady byl schválen 15. 6. 2005⁴⁵.

Členy *Rady vlády pro národnostní menšiny* jsou zástupci na úrovni náměstků ministrů Ministerstva financí, Ministerstva kultury, Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy,

⁴⁴ Zákon č. 273/2001 Sb., §2, odst. 1, odst. 2

⁴⁵ Více *STATUT RADY VLÁDY PRO NÁRODNOSTNÍ MENŠINY*, dostupné na www.vlada.cz/assets/ppov/rnm/statut-rnm.pdf

Ministerstva práce a sociálních věcí, Ministerstva vnitra, Ministerstva spravedlnosti, Ministerstva zahraničních věcí, zástupce Kanceláře prezidenta republiky, Veřejného ochránce práv, zmocněnec vlády pro lidská práva, náměstek člena vlády a celkem 19 zástupců dvanácti národnostních menšin (po 1 až 3 s ohledem na početnost menšiny a jejího historického a současného postavení – Poláci, Romové, Slováci po třech, Němci dva). Zástupci národnostních menšin pak mají své zastoupení i v poradním sboru Ministerstva kultury pro národnostní kulturu a v poradním sboru Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy pro národní menšinové školství. Zástupci národnostních menšin se tak přímo účastní i práce na výběrových dotačních akcích, které jsou ze státního rozpočtu určeny menšinám.

Na úrovni místní samosprávy jsou zřizovány Výbory pro národnostní menšiny, pokud občané obce hlásících se k jiné než české národnosti dosáhnou stanoveného procenta. V kterékoli obci, bez ohledu na zastoupení menšinového obyvatelstva, mohou být v případě potřeby zřizovány Komise pro národnostní menšiny. Takovéto komise pracují např. v Praze, Liberci, Mostě.

Příslušníci národnostních menšin mohou zřizovat své organizace bez omezení. Tyto organizace vesměs fungují jako občanská sdružení, která svou činnost vyvíjejí jako nestátní neziskové organizace. Pouze některé národnostní menšiny zakládají i obecně prospěšné společnosti nebo nadace. Na národnostním principu byly založeny i politické strany a politická hnutí, vesměs ovšem s krátkodobou existencí a formálním působením (s výjimkou Romské občanské iniciativy a Politického hnutí Coexistentia–Soužití, které se prosadilo na komunální úrovni v okresech Frýdek-Místek a Karviná).

Práva příslušníků národnostních menšin. Menšinový zákon⁴⁶ zaručuje příslušníkům národnostních menšin tato základní práva:

- Právo na svobodnou volbu příslušnosti k národnostní menšině, za kterou nesmějí být diskriminováni. Orgány veřejné správy nevedou evidenci o národnosti a tedy ani o příslušnosti k menšině.
- Právo na sdružování v národnostních sdruženích, v politických stranách a v politických hnutích.

⁴⁶ Zákon č. 273/2001 Sb., §3 - §13

- Právo účasti na řešení záležitostí národnostní menšiny. Toto právo příslušníci národnostních menšin vykonávají prostřednictvím výborů pro národnostní menšiny a Rady vlády pro národnostní menšiny.

- Právo na užívání jména a příjmení v jazyce národnostní menšiny.

- Právo na zachování, rozvoj a respektování kultury, tradic a jazyka národnostních menšin. Pro tento rozvoj vytváří stát podmínky a podporuje programy zaměřené na divadla, muzea, galerie, knihovny, dokumentační a další kulturní a společenskou činnost národnostních menšin.

- Právo na šíření a přijímání informací v jazyce národnostní menšiny. Stát podporuje vydávání periodického i neperiodického tisku, a také rozhlasové vysílání v jazycích národnostních menšin, které „tradičně a dlouhodobě“ žijí na území ČR.

- Národnostní menšiny, které „tradičně a dlouhodobě“ žijí na území ČR, mají právo na výchovu a vzdělávání v mateřském jazyce ve školách, v předškolních zařízeních a školských zařízeních – za podmínek, které stanoví právní předpisy. Tyto menšiny mohou také zřizovat soukromé školy s vyučovacím jazykem menšiny, soukromá předškolní a školská zařízení.

- Národnostní menšiny, které „tradičně a dlouhodobě“ žijí na území ČR, mají právo, aby názvy obcí, v nichž žijí, a také názvy ulic, veřejných prostranství, budov a dalších objektů byly uvedeny vedle češtiny i v jazyce menšiny.

- Národnostní menšiny, které „tradičně a dlouhodobě“ žijí na území ČR, mají právo na užívání jazyka národnostní menšiny v úředním styku a před soudy.

- Národnostní menšiny, které „tradičně a dlouhodobě“ žijí na území ČR, mají právo na zveřejnění oznámení o době a místě konání voleb a další informace pro voliče v jazyce národnostních menšin.

Speciální zákony pak upravují účast příslušníků národnostních menšin na řešení věcí, které se jich týkají, užívání mateřského jazyka ve veřejném životě, rozšiřování a přijímání informací v jazyce národnostních menšin, vzdělávání se v jazyce národnostních menšin, uchovávání a rozvoje kultury národnostních menšin a zákazu diskriminace. Uvedenou problematikou se zabývá Miriam Moravcová z FHS UK v Praze.⁴⁷

⁴⁷více MORAVCOVA, M., *O POSTAVENÍ NÁRODNOSTNÍCH MENŠIN* [online] nedatováno [cit. 18.1.2010]. Dostupné z www.fhs.cuni.cz/kos/kos_soubory/moravcova_o_postaveni_narodnostnich_mensin.doc+zakon+o+narodnostnich+menšinách&cd=2&hl=cs&ct=clnk&gl=cz

3. 1. HLAVNÍ SMĚRY V PROCESU VÝVOJE NÁRODNOSTNÍCH MENŠIN

V roce 1991 národnostní menšiny nevystupovaly jednotlivě, ale zákonitě hledaly partnery. Musely reagovat na politiku Prahy a vlády, která jim dávala podněty k tomu, aby vystupovaly společně. Na vládě ČR se dlouhodobě formovala Rada vlády pro národnostní menšiny, která komunikuje s národnostními menšinami jako celkem. Politické zastřešení ze strany vlády a Prahy vytvářelo podmínky pro jeden důležitý směr vývoje národnostních menšin, vývoj menšin jako celku, tzv. grupování.

Pro konkretizaci vývoje národnostních menšin můžeme prezentovat národnostní menšiny v jejich organizačním vývoji. V organizacích národnostních menšin se projevíly specifické zájmy příslušníků konkrétní minority v mnohosti a různorodosti organizací. Toto vyplývalo z plurality řešení situace jednotlivých příslušníků národnostních menšin, z determinant, činitelů, které pocházejí nejenom z pobytu národnostních menšin v ČR, ale i z hlubokých kořenů minulosti a vztahů, které se dlouhodobě a historicky vytvářely už v mateřských zemích.

Na druhé straně se může projevat tato různorodost a protikladnost v tom, že si národnostní menšiny zakládají více organizací.

Důležitá je historická dimenze, která zapřičiňuje rozdělení národnostních menšin a nově příchodních minorit, které svým charakterem spadají pod pojem cizinci.

V počátcích zakládání organizací měly národnostní menšiny společné zájmy, které pramenily z nedostatku zkušeností se získáváním dotací a grantů. Menšiny se navzájem podporovaly v úsilí prosazovat své kulturní zájmy. V tomto období docházelo k zakládání mnoha organizací národnostních menšin a tím pádem k velké roztrůščenosti. Nejvíce se to projevilo v romské menšině, kdy v jednu chvíli bylo v ČR kolem 350 romských organizací. Neměly žádnou vizi a jejich činnost se skládala převážně z nákupu hudebních nástrojů a techniky, která byla časem rozkradena a organizace zanikaly. Slovenská menšina měla také mnoho organizací, které se časem zformovaly do dvou proudů, kde na jedné straně tyto organizace zaštiťoval Světový kongres Slováků spolu s Obcí Slováků a na straně druhé Klub Slovenské kultury. Tyto dva proudy se názorově rozešly a dnes mezi nimi spolupráce prakticky neexistuje.

Další směr vývoje národnostních menšin vycházel z určitých podobných problémů a zájmů, které měly jednotlivé národnostní menšiny společné-jazykově, kulturně i politicky. Slováci mají s Čechy velice podobný jazyk, Ukrajinci s Rusy také, vymezení vůči svým domovským státům projevují Ukrajinci s Rusíny, všechny menšiny s historického hlediska vznikaly podobným způsobem, příchod za prací v rámci Rakousko-Uherska, studenti, kteří zde

zůstali atd.. Důležitým faktorem je náboženství. Pět členů národnostních menšin vyznává pravoslaví, proto spolupracují při oslavách svátků a různých příležitostí.

Další směr je vývoj romské národnostní menšiny. Zůstává členem rodiny národnostních menšin, ale vzhledem ke svým specifickým a zejména sociálním problémům vznikla potřeba komunikace specifickými způsoby a nástroji (Rada vlády pro záležitosti romské komunity, Poradní sbor pro Romy v Praze, Agentura pro sociální začleňování).

3. 2. NÁRODNOSTNÍ MENŠINY A JEJICH ORGANIZACE V HL. M.

PRAZE

Hlavní město Praha se vždy zajímala o problémy národnostních menšin. V r. 1991 byl při zastupitelstvu zřízen Výbor pro národnostní menšiny, kde pro ně vznikaly první finanční programy, na které byl každý rok určen jeden milion korun. Poslední takový program proběhl v r. 1996. V r. 1997 nastoupil na místo specialisty národnostních menšin v Praze pan Balvín, který vytvořil nový dotační program, kde se granty dávaly jednotlivě na základě zpracovaných žádostí občanských sdružení jednotlivých národnostních menšin. V té době se také Výbor pro národnostní menšiny změnil na Poradní sbor, který pod tímto názvem řešil dotační program a další problémy ohledně národnostních menšin. Od roku 2000 byla zřízena Komise Rady hl. m. Prahy pro národnostní menšiny zastoupená zástupci národnostních menšin, odborníky, zástupci Rady vlády pro národnostní menšiny a určenými zástupci Magistrátu hl. m. Prahy, kde se plánovaly různé aktivity nejen mezi národnostními menšinami, ale také aktivity ve spolupráci s Prahou, jako je pořádání konferencí, společných výstav a kde se také řešil vznik Domu národnostních menšin. V dnešním multikulturním světě, kdy se migrace různých národností dotýká nejen České republiky, se Komise Rady hl. m. Prahy pro národnostní menšiny přejmenovala na základě usnesení Rady hl. m. Prahy na Komisi Rady hl. m. Prahy pro oblast národnostních menšin a integrujících se cizinců na území hl. m. Prahy a udělování grantů v této oblasti. V roce 2008 byli z nepochopitelných důvodů odvoláni všichni zástupci národnostních menšin a za ně byli jmenováni zástupci městských částí Prahy.

V roce 2002 byla schválena Koncepce politiky hl. m. Prahy k národnostním menšinám, kde byla vytyčena pravidla pro spolupráci s národnostními menšinami, podpory jejich aktivit v oblasti finanční, kultury, vzdělávání, uchování a rozvoje jejich jazyka, udržení a rozvíjení jejich identity. V této koncepci byl také představen projekt Domu národnostních menšin v Praze.

Každý rok od schválení této koncepce je vyčleněna částka 3 500 000,- Kč z rozpočtu hl. m. Prahy na projekty národnostních menšin v Praze. Jedná se o programy zaměřené na prezentaci národnostních kultur, na kulturní, společenskou a osvětovou činnost národnostních menšin a také na programy zaměřené na publikační činnost, související se vztahem národnostních menšin k hl. m. Praze. Každoročně se v Praze koná multikulturní festival PRAHA-SRDCE NÁRODŮ, kterého se účastní všechny menšiny. Obdobně se národnostní menšiny představují na každoroční výstavě SCHOLA PRAGENSIS. Občanská sdružení národnostních menšin dostávají v rámci grantového řízení finanční podporu na provoz kanceláří v Domě národnostních menšin, kde sídlí zástupci jedenácti pražských národnostních menšin.

Hl. m. Praha kromě podpory občanských sdružení národnostních menšin a integrujících se cizinců používá finanční prostředky také na prezentaci své politiky ve vztahu k národnostním menšinám a integrujícím se cizincům, na komunikaci s národnostními menšinami a dalšími odborníky, městy v České republice i v zahraničí a to formou konferencí, výstav národnostních menšin i publikační činností.

Podpora aktivit národnostních menšin je zakotvena v prioritách hl. m. Prahy také v Koncepci hl. m. Prahy ve vztahu k národnostním menšinám schválené usnesením Zastupitelstva hl. m. Prahy z podzimu roku 2006. Tato podpora přispívá nejen k udržení jejich zvyků, tradic a kultury, ale především k boji proti xenofobii.

3.3. NÁRODNOSTNÍ MENŠINY A POZITIVA PRAHY

Praha vždy patřila k městům v Rakousku-Uhersku i v Evropě, kde se soustřeďovaly menšiny z jiných zemí. Byla kulturním místem s universitním zázemím. Prahou jako středem Evropy procházela řada kulturních aktivit z různých míst Evropy a mnoho národů zde zanechalo symbolické stopy.

Po roce 1989 se dostaly národnostní menšiny, které dříve neměly výrazně zakotveny práva, možnost zakládat své občanská sdružení a toto právo sdružování využily. Jelikož Praha byla i v době ČSSR hlavním městem, stala se občanská sdružení národnostních menšin centrálními institucemi ke vztahu ke všem menšinám v ČR.

Pozitivem Prahy je, že je státním centrem a také centrem vládních institucí, z tohoto důvodu měly menšiny možnost delegovat své zástupce do Rady vlády pro národnostní menšiny, kteří pocházeli většinou z Prahy.

Velkou pozitivní roli sehrála samospráva hl. m. Prahy-magistrát, který se stal důležitým partnerem v národnostní politice pro vládní orgány. V roce 1993 byl založen první Výbor pro národnostní menšiny, který podléhal přímo zastupitelstvu hl. m. Prahy. Důležitým činitelem v národnostní politice Prahy bylo i to, že referát pro národnostní menšiny byl začleněn nejdříve do odboru školství, od roku 1997 do sociálního odboru a spadal přímo pod řízení náměstka pro sociální věci a národnostní politiku. Národnostní menšiny byly řízeny přímo nejvyššími politikami Magistrátu hl. m. Prahy. Takto se stala Praha partnerem v národnostní politice ke vztahu k vládě, Úřadu prezidenta i k jednotlivým ministerstvům, které se různým způsobem podílely na národnostní politice. Ministerstvo kultury, které v součinnosti s Magistrátem hl. m. Prahy koordinuje grantovou politiku, Ministerstvo vnitra, které poskytuje byty pro azylanty na území Prahy nebo Ministerstvo školství, které svou grantovou politikou podporuje národnostní menšiny.

Možnost koordinace grantové politiky měla velký význam pro rozvoj národnostních menšin. Ministerstvo kultury nepodporovalo publikační činnost národnostních menšin a tuto mezeru vyplnil Magistrát hl. m. Prahy, který vypisoval granty pro publikační aktivity. Výsledkem bylo, že od roku 1999-2003 vydaly občanská sdružení národnostních menšin na základě této finanční podpory 113 publikací. Ty jsou významným informačním zdrojem pro další zkoumání situace národnostních menšin v Čechách.

Z hlediska toho, že Praha je kulturním místem, některé národnostní menšiny toto využily k významným kulturním aktivitám místního i celostátního charakteru. Příkladem je ruská národnostní menšina, která založila tradici špičkových hudebních prezentací v Obecním domě i v Rudolfinu. Romové využili Prahu jako centrum pro světový romský festival s názvem KHAMORO, Srbové využívají výstavních možností v Praze pro prezentování špičkových výtvarných děl atd.

Dalším pozitivem Prahy v národnostní politice se staly mezinárodní vědecké konference, které na základě spolupráce Prahy s národnostními menšinami už od roku 1998 až do současnosti. Z těchto konferencí vznikla řada vědeckých sborníků, které soustřeďují teoretické a praktické informace o metodách práce s národnostními menšinami a další důležité informace o multikultuře v naší společnosti.

Důležitým pozitivem, které se hlavnímu městu podařilo je prezentace výtvarného umění výtvarníků a fotografů národnostních menšin. Špičková díla umělců byla vystavována většinou na výše uvedených konferencích a katalogy z těchto výstav ukazují, že kultura minorit je významnou součástí kultury Prahy a koneckonců celé ČR.

Neméně významné místo zaujímá Praha v komunikaci s ambasádami domovských zemí národnostních menšin. I když jsou národnostní menšiny chápány jako občané ČR, přesto se komunikace s ambasádami ukázala jako vždy velice potřebná a výhodná pro obě strany. Národnostní menšiny svou garancí zvou i umělce z domovských zemí, takže Praha na spolupráci se zastupitelstvím domovských zemí významně přispívá k tomu, aby národnostní menšiny nepřetrhly kořeny se svými mateřskými zeměmi.

Ačkoli Romové nemají svou domovskou zemi, i v této oblasti Praha vykonává mezinárodní komunikaci v zájmu romské komunity a to přímo s orgány Evropské unie a také s Organizací spojených národů.

Materializací politiky hl. m. Prahy se stal Dům národnostních menšin, jeho aktivity v něm přispívají k naplňování pozitivní národnostní politiky v rámci Evropy.

Domnívám se, že Praha se stala díky tomuto pozitivnímu přístupu k národnostním menšinám významným evropským místem, kde se realizuje optimální a harmonický vztah k národnostním menšinám, který je základem optimálního fungování rovnoprávného spoluzití minorit a majority.

Ve třetí kapitole jsme si popsali podmínky ke vzniku organizací národnostních menšin, jejich postavení po roce 1993 ve společnosti, které právní úpravy se týkají příslušníků národnostních menšin, připomněli jsme se tzv. menšinový zákon, kde jsme vypsali jejich práva a povinnosti. V další podkapitolách jsme si vysvětlily hlavní směry v procesu vývoje národnostních menšin, historickou dimenzi, roztržičnost nově vznikajících organizací, směr vývoje díky společným podobným problémům a zájmům a také vývoj romské národnostní menšiny. Poté jsme popsali vývoj národnostních menšin v hl. m. Praze, čím podporuje organizace národnostních menšin a jakým způsobem pomáhá při začleňování do společnosti. Jaké pozitiva poskytuje organizacím národnostních menšin hl. m. Praha.

4. MULTIKULTURALISMUS A NÁRODNOSTNÍ MENŠINY V PRAZE

Existence národnostních menšin v rámci každého státu vyvolává potřebu objektivního posouzení jejich situace, jejich činnosti a vztahů, které vznikají na základě komunikace národnostních menšin s majoritní společností. Z tohoto faktu vyplývá potřeba, aby se humanitní disciplíny hlouběji zabývaly teorií vztahu majoritní kultury ke kulturám jednotlivých národnostních menšin. V důsledku zvýšené migrace v rámci Evropy i v rámci České republiky reaguje na tuto novou situaci tzv. *teorie multikulturalismu*.

Jako ve všech vědních disciplínách je tato teorie konfrontována s praxí. Na základě některých negativních důsledků imigrace národností do evropských států byly oživeny teorie, které teorii multikulturalismu vážným způsobem zpochybňují a kritizují. Této teorii podléhá i přední teoretik multikulturní výchovy Jan Průcha. Ukazuje, že neúspěch tzv. afirmativní akce ve Spojených státech amerických ukazuje na nedostatečnost politiky a ideologie multikulturalismu. K tomu, abychom přistoupili k reakci na tyto názory je potřebné, abychom objasnili sám pojem *multikulturalismus*.

Multikulturalismus vychází z objektivní existence různých kultur v Evropě a ve světě. Tuto situaci objasňuje pojem *multikulturalita*.

Můžeme ji vymezit jako pojem, který označuje situaci dnešního světa, ve kterém existuje celá řada kulturních systémů vedle sebe.

Ve vztahu k národnostním menšinám v České republice to znamená, že multikulturalismus je pojem, který označuje existenci různorodých kulturních systémů jednotlivých národnostních menšin, které jsou svým způsobem uzavřeny a vyjadřují své zájmy té které národnostní menšiny. Můžeme tedy říci, že například ruská národnostní menšina má svoji specifickou kulturu, která na jedné straně vychází z kulturních systémů jejich mateřské země a na straně druhé je tato specifická kultura obohacována kulturou majoritního národa v České republice i komunikací s jinými kulturami národnostních menšin.

Existence jednotlivých kultur národnostních menšin se nemůže realizovat bez podpory politického systému v rámci jednotlivých států. V Ústavě České republiky je tedy zakotveno, že národnostní menšiny jsou neoddělitelnou součástí společnosti a stát je povinen podporovat jejich kulturu. Vytváří se tímto národnostně-menšinová politika v České republice. Tato politika je vyjádřena i v dokumentech demokratického právního státu, který je vyjádřen i povinností Parlamentu České republiky.⁴⁸ Toto vyjádření povinnosti parlamentu ukazuje i na objasnění pojmu *multikulturalismus*.

Tento pojem, jak píše ve své publikaci MULTIKULTURALISMUS A EDUKACE ROMSKÉHO ŽÁKA Jaroslav Balvín „ je pohled, politika i snaha dalších profesí, učitelů, sociálních pracovníků atd., která prosazuje záměr, aby si národnostní menšiny i imigranti udrželi svoji kulturu vedle jiných kultur, které poklidně existují spolu v jednom teritoriu, v jednom státě. Je to účelný způsob řešení menšinové politiky, který vede k harmonizaci etnických vztahů, umožňuje jednotlivým kulturním komunitám rozvíjet svoji svébytnost v rámci jednoho politického společenství a demokratického státu za podmínky, že tyto komunity respektují základní ústavní práva a svobody všech obyvatel a občanů dané

⁴⁸ BALVÍN, J. , *MULTIKULTURALITA A EDUKACE ROMSKÉHO ŽÁKA*, 1. vyd. Nitra, Universita Konstantina Filozofa v Nitre, Fakulta sociálních vied a zdravotníctva 2009. s. 50, ISBN 978-80-8094-501-5

společnosti, a že se žádná z komunit neuzavře do takové míry, aby tím poškozovala i zájmy ostatních kulturních komunit“.⁴⁹

4. 1. SOUČASNÁ SITUACE NÁRODNOSTNÍCH MENŠIN V PRAZE

Jestliže bychom měli popsat současnou situaci národnostních menšin v Praze, znamenalo by to provést analýzu pramenů, které jsou výsledkem činnosti jednotlivých národnostních menšin, které jsou výsledkem politiky hl. m. Prahy a jeho jednotlivých částí, a které zohledňují materiály Rady vlády České republiky pro národnostní menšiny a Rady vlády České republiky pro záležitosti romské komunity. Znamenalo by to rozsáhlou analýzu jednotlivých projevů činnosti národností, jako jsou jeho kulturní aktivity, publikační činnost, časopisecká produkce atd. . Očividně se jedná o rozsáhlý soubor činností, které bychom mohli využít jako základní pro objasnění národnostních menšin v Praze. To samozřejmě přesahuje rámec naší bakalářské práce. Proto vybereme na základě našich empirických zkušeností komunikace s národnostními menšinami některé základní teze, které mohou současnou situaci charakterizovat v nejobecnější podobě. Tyto naše teze mohou být také východiskem pro hrubší zpracování tématu.

Současná situace národnostních menšin v Praze:

- je výsledkem, který je založen především na nové politice hl. m. Prahy ve vztahu k národnostním menšinám po roce 1989 (usnesení hl. m. Prahy, činnost komise Rady pro národnostní menšiny atd.)
- je důsledkem přijímání a dodržování evropských úmluv, které zajišťují práva národnostních menšin v různých oblastech (evropská charta regionálních a menšinových jazyků, Rámcová úmluva o ochraně národnostních menšin)
- je výsledkem politiky vlády České republiky a jednotlivých ministrů a finanční podpory jednotlivých institucí
- je výsledkem morální a materiální podpory mateřských zemí
- v případě těch národnostních menšin, které nemají svůj mateřský stát (Romové a Rusíni) je jejich situace výsledkem podpory všech výše uvedených
- je výsledkem vlastní autonomní činnosti, kterou vyjadřují svoje potřeby a svoje zájmy

⁴⁹ BALVÍN, J. , *MULTIKULTURALITA A EDUKACE ROMSKÉHO ŽÁKA*, 1. vyd. Nitra, Universita Konstantina Filosofova v Nitre, Fakulta sociálních vied a zdravotníctva 2009. s. 51, ISBN 978-80-8094-501-5

Situace národnostních menšin v Praze je výslednicí různorodých činitelů, z nichž mnohé jsme jmenovali výše a vytváří tak model pluralitního, harmonického a optimálního soužití různorodých kultur a národností v hl. m. Praze.

4.2. PROCES MULTIKULTURNÍ VÝCHOVY VE VZTAHU K NÁRODNOSTNÍM MENŠINÁM A MAJORITNÍ SPOLEČNOSTI

Politika multikulturalismu, o které jsme hovořili výše, našla největšího uplatnění ve státech Kanada, Austrálie a Velká Británie. Také v České republice, jak jsme o psali v souvislosti s politikou Parlamentu České republiky, je multikulturalismus zaručen legislativně a konkrétně realizován i v praxi vládou, samosprávou i dalšími institucemi, mezi než patří především škola. Konkrétní metodou, která politiku multikulturalismu realizuje, je multikulturní výchova.

Zájem státu je, aby multikulturní výchova byla realizována především na školách, avšak i samotné menšiny by měly být vedeny k tomu, aby v této výchově napomáhaly. V tomto smyslu je využitelný Dům národnostních menšin v Praze, ve kterém je sídlo národnostních menšin, které prostřednictvím komunikace s veřejností i se školami mohou prakticky napomáhat k objasňování specifik a zájmů jednotlivých národnostních menšin v České republice. Tímto způsobem prakticky podporují i vysoce důležitou hodnotu, kterou můžeme nazvat *interkulturní výchova a interkulturalismem*. *Interkulturalismus* je pojem, který označuje politiku rozvoje, komunikace a dialogu mezi jednotlivými kulturami. Tímto rozvojem vytváří i další hodnoty, jako je zejména tolerance mezi kulturami. Je také prostředkem omezování intolerance, diskriminace a rasové nesnášenlivosti. Podobně jako multikulturní výchova je prostředkem pro poznávání a respektování jednotlivých kultur, interkulturní výchovu považujeme za prostředek pro rozvoj vzájemné komunikace a vzájemného obohacování těmito kulturami.⁵⁰

Ve vztahu k národnostním menšinám v Praze můžeme vyzdvihnout to, že je zde ideální prostředí právě pro uplatnění těchto výchov v praxi. Je zde ideální kumulace národností, střediska, časopisy, centrální kulturní instituce, jsou podporovány politikou Prahy, Rada vlády

⁵⁰ BALVÍN, J., VAVREKOVÁ, L., KOŽÁTKOVÁ, S. *INTERKULTURNÍ MULTIKULTURALITA*, *InteRRa 6, Interkulturalita a národnostné menšiny: v sociálnych, filosofických, pedagogických, kultúrnych, historických a prírodovedných súvislostiach*, Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie konaném 22.-23. októbra 2008 v Nitre, 1. vyd. Spišská Nová Ves 2008, Hnutie R-Spiš, s. 333, ISBN 978-80-970032-1-0

pro národnostní menšiny, Dům národnostních menšin, školy, zaměřené na multikulturalismus, školy, kde je více žáků různých národností.

Výzkum a realizace těchto aktivit může být podkladem pro zjištění určitého modelu multikulturní a interkulturní výchovy v obci. Praha působí jako model, jako určitý systém, kde se skutečně historicky i v přítomnosti setkávaly různorodé kultury a to vytváří prostor pro optimální edukaci jako prostředku pro harmonizaci interkulturních vztahů mezi příslušníky jednotlivých národnostních menšin a majoritní společnosti. Výzkum konkrétních metod si stanovujeme jako cíl budoucí diplomové práce. V této souvislosti můžeme ukázat, čím přispívá Dům národnostních menšin hl. m. Prahy v multikulturní a interkulturní výchově.

4. 3. ROLE DOMU NÁRODNOSTNÍCH MENŠIN VE VZTAHU K ORGANIZACÍM NÁRODNOSTNÍCH MENŠIN V HL. M. PRAZE

Myšlenka Domu národnostních menšin (dále jen DNM) vznikla již v roce 1992. V roce 1995 byly sepsány konkrétní požadavky na prostory, které zahrnovaly zajištění kanceláří pro činnost národnostních občanských sdružení, pro redakční rady jejich časopisů, skladovací prostory a archívy, místnosti pro klubovou a společenskou činnost. Součástí měly být i prostory k občerstvení.

Otázka zřízení multikulturního centra v Praze byla i jedním z politických závazků tehdejší vlády ČR. Ta udělila usnesením vlády výjimku pro výběrové řízení k převodu nemovitostí ze správy Fondu dětí a mládeže pro účely DNM v Praze a tím podpořila projekt zřízení DNM v objektu Vocelova ulice 602/3 v Praze 2.

DNM tedy vznikl i díky spolupráci vlády ČR a Magistrátu hl. m. Prahy. V roce 2002 Rada vlády pro národnostní menšiny požádala vládu o uvolnění finančních prostředků pro rekonstrukci DNM ve výši 20 mil. korun a zároveň bylo z rozpočtu Prahy vyčleněno 15 mil. korun. Dům byl získán bezúplatným převodem z Fondu dětí a mládeže a díky výjimce schválené vládou ČR se mohl použít pro národnostní menšiny. Proces schvalování peněz a rekonstrukce byl pozastaven, jelikož Elektrotechnický spolek Český podal žalobu na hl. m. Prahu se žádostí o vyklizení nemovitosti z důvodu právního nároku na tento objekt. Soudní proces Praha vyhrála začátkem roku 2006. Rada vlády ČR pro národnostní menšiny podala obnovenou žádost o finanční dotaci v hodnotě 20 mil. korun. Radní pro sociální, bytovou politiku a národnostní menšiny paní Halová svolala v únoru schůzku zainteresovaných subjektů za strany hl. m. Prahy, na které byl dohodnut plán dalšího postupu a stanoven předpokládaný termín rekonstrukce na říjen 2006. Tento termín musel být odsunut, jelikož rekonstruovaný

dům byl v daleko horším stavu, než tomu bylo před započítáním soudního řízení. Celkové náklady se vyšplhaly na 53 687 000,- Kč. Z toho vyplývá, že hl. m. Praha se podílela na rekonstrukci DNM 63% investičních nákladů, tedy částkou 33 687 000,- Kč. Po těchto peripetiích a zvýšených nákladech vznikl Dům národnostních menšin s pěti patry kanceláří o celkové rozloze 410 m² další a další společenské prostory o rozloze 460 m².

Dne 21. června byl DNM slavnostně otevřen za účasti členů vlády ČR, radních hl. m. Prahy, části poslanců z celého politického spektra, velvyslanců ze zemí národnostních menšin, představitelů národnostních menšin a dalších hostů.

Oficiálně začal DNM fungovat 1. července 2007. Každá národnostní menšina dostala podle předem určeného klíče dvě kanceláře o průměrné velikosti 15m². Kromě chorvatské menšiny, která odmítla DNM z důvodu nevyužití měly o kanceláře zájem všechny národnostní menšiny, podílející se na jeho vzniku. Na Magistrátu hl. m. Prahy vznikl speciální grant, z kterého se hradily účty za pronájem kanceláří.

Hlavní myšlenka DNM je především sdružovat národnostní menšiny, vytvářet prostředí tolerance bez ohledu na původ jednotlivých občanů, vzájemně se obohacovat národními zvyky, moudrostí, tradicemi, kulturou i literaturou. K tomuto programu mají jednotlivé národnostní menšiny přispívat svými akcemi, které jsou většinou hrazeny z grantů hl. m. Prahy a jinými.

Kromě těchto programů vedení DNM zvolilo koncepci Domu otevřenou pro širokou veřejnost a pro školy, neboť jedním z prostředků, jak bojovat s projevy xenofobie, je seznamovat mládež a veřejnost s kulturou jednotlivých národnostních menšin. V programech pro školy se DNM zaměřuje na hlubší program propracovaný z hlediska učebních osnov vzdělávacích programů, a to s ohledem na věk žáků. Základem je především vymezení pojmu národ, národní identita, národnostní menšina. Další kulturní programy jsou cíleně zaměřeny tak, aby se postupně představovaly jednotlivé národnostní menšiny a zároveň byl představen i jejich vztah k majoritě i konkrétně k hl. m. Praze. Úloha DNM je velmi důležitá a zavazující a to nejen proto, že je jediným domem svého druhu v ČR. Vedení DNM proto zahájilo spolupráci s renomovanými odborníky, kteří se spolupodílejí na vytváření jednotlivých programů tak, aby byla taktéž naplněna zásada maximální objektivit.⁵¹

V této kapitole jsme si vysvětlili pojmy jako je multikulturalismus, multikulturalita, interkulturní vztahy, z čeho vychází a jejich historii, ve kterých státech našly největší uplatnění, jejich přínos pro majoritní i minoritní společnost. Osvětlili jsme si, jakým způsobem se uplatňuje v praxi v podmínkách České republiky a hl. m. Prahy. Dále jsme si popsali co je výsledkem současné situace národnostních menšin v Praze, že je výslednicí různorodých činitelů a vytváří model pluralitního, harmonického a optimálního soužití různorodých kultur a

⁵¹ Autor této bakalářské práce byl ředitelem Domu národnostních menšin od 15. 6. 2007 do 31. 12. 2008.

národností v hl. m. Praze. Popsali jsme si, jakým způsobem se realizuje proces multikulturní výchovy ve vztahu k národnostním menšinám i k majoritní společnosti a v neposlední řadě jsme popsali historii vzniku Domu národnostních menšin v Praze, jeho současnost a přínos pro organizace národnostních menšin nejen v Praze.

ZÁVĚR

Na začátku jsme si zvolili metody vzniku této práce. Ve druhé kapitole analyzujeme teoretická hlediska, posuzujeme a porovnáváme národnostní menšiny v České republice. Těchto hledisek jsme si popsali pět, historické, politické, ekonomické, kulturní a sociální. Dále jsme si vysvětlili rozdíl mezi národnostní menšinou a cizinci, právní postavení těchto skupin v České republice a rozdělení cizinců do tří kategorií. V další podkapitole jsme v krátkosti připomněli historii a současnost všech dvanácti národnostních menšin, žijících na území České republiky. V poslední podkapitole druhé části práce jsme detailnějším způsobem rozebrali řeckou národnostní menšinu, její historii od vzniku občanské války v padesátých letech, důvody emigrace do tehdejšího Československa a jiných států Evropy, věnovali jsme se problémům při začleňování do společnosti a perspektivě při zachovávání kultury a tradic v podmínkách České republiky.

Ve třetí kapitole analyzujeme podmínky ke vzniku organizací národnostních menšin, jejich postavení po roce 1993 ve společnosti, které právní úpravy se týkají příslušníků národnostních menšin, připomněli jsme se tzv. menšinový zákon, kde jsme vypsali jejich práva a povinnosti. V další podkapitolách jsme si vysvětlili hlavní směry v procesu vývoje národnostních menšin, historickou dimenzi, roztržičnost nově vznikajících organizací, směr vývoje díky společným podobným problémům a zájmům a také vývoj romské národnostní menšiny. Poté jsme rozebrali vývoj národnostních menšin v hl. m. Praze, čím Praha podporuje organizace národnostních menšin a jakým způsobem pomáhá při začleňování do společnosti. Konstatujeme pozitiva, která poskytuje hl. m. Praha organizacím národnostních menšin.

V této kapitole analyzujeme pojmy jako je multikulturalismus, multikulturalita, interkulturní vztahy, z čeho vychází a jejich historii, ve kterých státech nalezly největší uplatnění, jejich přínos pro majoritní i minoritní společnost. Osvětlili jsme si, jakým způsobem se uplatňuje v praxi v podmínkách České republiky a hl. m. Prahy. Dále konstatujeme, co je výsledkem současné situace národnostních menšin v Praze, že je výslednicí různorodých činitelů a vytváří model pluralitního, harmonického a optimálního soužití různorodých kultur a národností v hl. m. Praze. Popsali jsme si, jakým způsobem se realizuje proces multikulturní výchovy ve vztahu k národnostním menšinám i k majoritní společnosti a v neposlední řadě

jsme popsali historii vzniku Domu národnostních menšin v Praze, jeho současnost a přínos pro organizace národnostních menšin nejen v Praze.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Literální zdroje

1. STAŠKOVÁ, B., SULITKA, A. *Sborník příspěvků ze semináře o implementaci zásad stanovených Rámcovou úmluvou o ochraně národnostních menšin v České republice, Koloděje, 2. prosince 2003*. Úřad vlády České republiky, Sekretariát Rady vlády pro národnostní menšiny. Praha. 2004. 99 s. ISBN 80-86734-28-5.
2. JIRSOVÁ, M., SULITKA, A. *K problematice ratifikace Evropské charty regionálních či menšinových jazyků v České republice, sborník příspěvků ze semináře konaného dne 7. června 2005 v Praze*. Úřad vlády České republiky, Sekretariát Rady vlády pro národnostní menšiny, Praha. 2005. 120 s. ISBN 80-86734-53-6.
3. *Ústava České republiky, Listina základních práv a svobod*. Sagit, a.s., Ostrava. 2007. 192 s. ISBN 978-80-7208-617-7.
4. *Kapitoly z multikulturní tolerance, Člověk a jeho práva, svazek 17*. SVLP EIS UK, Praha, 2002. 160 s. ISBN 80-902345-5-9.
5. LYSIMACHOS, CHR. P. *Den návratu. Historie, zážitky a osobní vzpomínky na velkou emigraci z let 1949 a 1950 v Československu u příležitosti uplynulých 50 let*. 1. vyd. Praha: Nemesis 1999. 299 s..
6. *Zpráva o situaci národnostních menšin v České republice za rok 2007*. Úřad vlády České republiky, Sekretariát Rady vlády pro národnostní menšiny, Praha. 2008. 128 s. ISBN 978-80-87041-43-7.
7. FABIANOVA, V., KLEIN, V. *InteRRa 5, Interkulturarita a rómska národnostná menšina v sociálnych a pedagogických súvislostiach, Sborník z mezinárodně vedeckej konferencie 25.-26. septembra 2007 v Spišském Novej Vsi*. 1. vyd. Nitra: Universita Konštantina Filozofa v Nitre, Fakulta sociálnych vied a zdravotníctva, Ústav romologických štúdií. 2008. 662 s. ISBN 978-80-8094-314-1.
8. *Vzdělávání k toleranci v multikulturním prostředí střední Evropy, Člověk a jeho práva, svazek 21*. SVLP EIS UK, Praha, 2006. 128 s. ISBN 80-903623-1-1.
9. ŠIŠKOVÁ, T. *Menšiny a migranti v České republice: my a oni v multikulturní společnosti 21. století*. 1. vyd. Praha: Portál 2001. 200 s. ISBN 80-7178-648-9.
10. BALVÍN, J. *Metody vzdělávání ve vztahu k národnostním menšinám*. Komise Rady hl. m. Prahy pro oblast národnostních menšin. Praha. 2005. 302 s. ISBN 80-902972-8-9.
11. KRCHOVÁ, A., VÍZNEROVÁ, H. *Diskriminace azylantů a azylantek v ČR z generové perspektivy, fakta a doporučení*. 1.vyd. Havlíčkův Brod: Evropská kontaktní skupina v České republice. 2008. 76 s. ISBN 978-80-254-2035-5.

12. BALVÍN, J. *Politika Prahy a dalších měst ve vztahu k národnostním menšinám*. Komise Rady hl. m. Prahy pro oblast národnostních menšin. Praha. 2003. 271 s. ISBN 80-902972-2-6.
13. BALVÍN, J. *Výchova, vzdělávání a kultura ve vztahu k národnostním menšinám*. Komise Rady hl. m. Prahy pro oblast národnostních menšin. Praha. 2004. 495 s. ISBN 80-902972-6-9.
14. BALVÍN, J. *Identita ve vztahu k národnostním menšinám. 1. díl*. Komise Rady hl. m. Prahy pro oblast národnostních menšin. Praha. 2006. 469 s. ISBN 80-903727-0-8.
15. ŠATAVA, L. *Národnostní menšiny v Evropě*. 1. vyd. Praha: Ivo Železný, nakladatelství a vydavatelství, spol. s.r.o. 1994. 383 s. ISBN 80-7116-375-9.
16. ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD, *Souborné informace, Život cizinců u nás*, Praha 2008, 46 s. ISBN 978-80-250-1876-7
17. *Cizinci v České republice 2008*, Český statistický úřad, Praha 2008, 249 s. ISBN 978-80-250-1836-1
18. MAZAN, L. *Polska Praga czyli dlaczego Matejko lubil knedle*, Krakov 2007, 334 s. ISBN 978-83-85931-17-1
19. FIDLER, J. *Generálové Legionáři*, 1. vyd. Brno 1999: Books s.r.o. 1999, 329 s. ISBN 80-7242-043-7
20. BALVÍN, J., VAVREKOVÁ, L., *InteRRa 6, Interkulturalita a národnostné menšiny: v sociálnych, filosofických, pedagogických, kultúrnych, historických a prírodovedných súvislostiach*, Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie konaném 22.-23. októbra 2008 v Nitre, 1. vyd. Spišská Nová Ves 2008, Hnutie R-Spiš, 474 s., ISBN 978 80-970032-1-0
21. ADAMOVÁ K., KRÍŽKOVSKÝ L., *POLITOLOGIE*, Praha CODEX 1997, 381 str., ISBN 80963-22-1

Elektronické zdroje

1. *ČESKOSLOVENSKO? POSLUŠNÁ SOVĚTSKÁ GUBERNIE!* [online] publikováno 8.5.2008 [cit. 2008-05-08]. Dostupné na <http://atllanka.net/index.php>
2. KOSAŘ, M., ZIKUŠKA, J., *Z historie Zakarpatské Ukrajiny* [online] publikováno 1999 [cit.1999], dostupné na http://www.members.tripod.com/pf_cz/zu/
3. Portál Průcha Jan [online] publikováno 2009, [cit. 2009-12-12]. Dostupné na <http://www.portal.cz/scripts/detail.php?id=20566>
4. *Sbírka zákonů* [online] publikováno 2009 [cit.2009-12-14]. Dostupné z <http://www.sagit.cz/pages/sbirka.asp?cd=76&typ=r>

5. *NÁRODNOSTNÍ MENŠINY, BULHARSKÁ NÁRODNOSTNÍ MENŠINA* [online] publikováno 11.4.2006 [cit. 20.12.2009]. Dostupné z <http://www.vlada.cz/cz/pracovni-a-poradni-organy-vlady/rnm/mensiny/bulharska-narodnostni-mensina-16103/>
6. *NÁRODNOSTNÍ MENŠINY, CHORVATSKÁ NÁRODNOSTNÍ MENŠINA* [online] publikováno 11.4.2006 [cit. 20.12.2009]. Dostupné z <http://www.vlada.cz/cz/pracovni-a-poradni-organy-vlady/rnm/mensiny/chorvatska-narodnostni-mensina-16110/>
7. *NÁRODNOSTNÍ MENŠINY, MAĎARSKÁ NÁRODNOSTNÍ MENŠINA* [online] publikováno 11.4.2006 [cit. 20.12.2009]. Dostupné <http://www.vlada.cz/cz/pracovni-a-poradni-organy-vlady/rnm/mensiny/madarska-narodnostni-mensina-16115/>
8. *NÁRODNOSTNÍ MENŠINY, NĚMECKÁ NÁRODNOSTNÍ MENŠINA* [online] publikováno 11.4.2006 [cit. 20.12.2009]. Dostupné z <http://www.vlada.cz/cz/pracovni-a-poradni-organy-vlady/rnm/mensiny/nemecka-narodnostni-mensina-16122/>
9. KURZOR A.: *POLSKÁ MENŠINA NA TĚŠÍNSKU* [online] publikováno 2000 [cit. 20.12.2009]. Dostupné z <http://polskamensina.3nec.cz/index2.htm>
10. *NÁRODNOSTNÍ MENŠINY, POLSKÁ NÁRODNOSTNÍ MENŠINA* [online] publikováno 11.4.2006 [cit. 20.12.2009]. Dostupné <http://www.vlada.cz/cz/pracovni-a-poradni-organy-vlady/rnm/mensiny/polska-narodnostni-mensina-16124/>
11. *NÁRODNOSTNÍ MENŠINY, ROMSKÁ NÁRODNOSTNÍ MENŠINA* [online] publikováno 11.4.2006 [cit. 20.12.2009]. Dostupné <http://www.vlada.cz/cz/pracovni-a-poradni-organy-vlady/rnm/mensiny/romska-narodnostni-mensina-16149/>
12. MICHAL KOSAŘ, JAN ZIKUŠKA, *Z HISTORIE ZAKARPATSKÉ UKRAJINY* [online] publikováno 1999 [cit. 1999], dostupné na http://www.members.tripod.com/pf_cz/zu/
13. *NÁRODNOSTNÍ MENŠINY, ROMSKÁ NÁRODNOSTNÍ MENŠINA* [online] publikováno 11.4.2006 [cit. 20.12.2009]. Dostupné <http://www.vlada.cz/cz/pracovni-a-poradni-organy-vlady/rnm/mensiny/rusinska-narodnostni-mensina-16151/>
14. *OSUDY RUSKÉ EMIGRACE V ČESKOSLOVENSKU* [online] publikováno 30.10.2005 [cit. 5.1.2010]. Dostupné z <http://www.radio.cz/cz/clanek/72135>
15. *RUSKÁ KULTURNÍ IDENTITA* [online] publikováno 17.12.2008 [cit. 5.1.2010]. Dostupné z <http://www.mezikulturnidialog.cz/ruska.html>
16. *NÁRODNOSTNÍ MENŠINY, ŘECKÁ NÁRODNOSTNÍ MENŠINA* [online] publikováno 11.4.2006 [cit. 20.12.2009]. Dostupné z <http://www.vlada.cz/cz/pracovni-a-poradni-organy-vlady/rnm/mensiny/recka-narodnostni-mensina-16156/>
17. *NÁRODNOSTNÍ MENŠINY, SLOVENSKÁ NÁRODNOSTNÍ MENŠINA* [online] publikováno 11.4.2006 [cit. 20.12.2009]. Dostupné z <http://www.vlada.cz/cz/pracovni-a-poradni-organy-vlady/rnm/mensiny/slovenska-narodnostni-mensina-16157/>

18. *NÁRODNOSTNÍ MENŠINY, SRBSKÁ NÁRODNOSTNÍ MENŠINA* [online] publikováno 11.4.2006 [cit. 20.12.2009]. Dostupné z <http://www.vlada.cz/cz/pracovni-a-poradni-organy-vlady/rnm/mensiny/srbska-narodnostni-mensina-16158/>
19. *NÁRODNOSTNÍ MENŠINY, UKRAJINSKÁ NÁRODNOSTNÍ MENŠINA* [online] publikováno 11.4.2006 [cit. 20.12.2009]. Dostupné z <http://www.vlada.cz/cz/pracovni-a-poradni-organy-vlady/rnm/mensiny/ukrajinska-narodnostni-mensina-16159/>
20. MORAVCOVA, M, *O POSTAVENÍ NÁRODNOSTNÍCH MENŠIN* [online] nedatováno [cit. 18.1.2010]. Dostupné z www.fhs.cuni.cz/kos/kos_soubory/moravcova_o_postaveni_narodnostnich_mensin.doc+zakon+o+narodnostnich+menšinách&cd=2&hl=cs&ct=clnk&gl=cz
21. *STATUT RADY VLÁDY PRO NÁRODNOSTNÍ MENŠINY*, www.vlada.cz/assets/ppov/rnm/statut-rnm.pdf

Seznam použitých tiskovin

1. *VŮDCE ZAKARPATSKÝCH RUSÍNŮ ČELÍ OBVINĚNÍ ZE SEPARATISMU A PODVRACENÍ*, PRÁVO, 2. ledna 2010, str. 12

SEZNAM ZKRATEK

- ČR - Česká republika
- hl. m. - hlavní město
- ČSR - Československá republika
- tzv. - tak zvaně
- apod. - a podobně
- č. - číslo
- Sb. - Sbírka
- EU - Evropská Unie
- ČSFR - Česká a Slovenská federativní republika
- ČSSR - Československá socialistická republika
- čl. - článek
- odst. - odstavec
- DNM - Dům národnostních menšin
- KSČ - Komunistická strana Československa
- NKVD - Narodnyj komissariat vnutrennich děl (Lidový komisariát vnitřních záležitostí)

ABSTRAKT

Tématika národnostních menšin je aktuální pro vytváření optimálních multikulturních vztahů ve společnosti. Národnostní menšiny jsou rovnocennou součástí společnosti. Nástroji k postupnému začleňování minorit do majoritní společnosti je vznik institucí jako Rada vlády pro národnostní menšiny, Rada vlády pro záležitosti romské komunity, Komise pro národnostní menšiny v hl. m. Praze, ale i v dalších městech, vznik neziskových organizací pro pomoc cizincům, samotná činnost Domu národnostních menšin v Praze. Protože toto téma není možno zkoumat pouze jako abstraktní fenomén, zaměřuje se předkládaná práce na zkoumání situace národnostních menšin v hlavním městě Praze jako významném politickém, společenském a kulturním centru v České republice. Výsledky tohoto zkoumání mohou jedním ze zdrojů dalšího rozvoje národnostní politiky jak na místní, tak na regionální a celostátní úrovni.

ABSTRACT

The subject of national minorities is current for optimal development of multicultural relations within society. Ethnic minorities are an equal part of society. Tool for the progressive integration of minorities into the majority society is the emergence of institutions like the Council for National Minorities, the Government Council for Roma Affairs, Commission for Minorities in the City. Prague, but in other cities, the emergence of NGOs for assistance to foreigners, mere action of the House minority in Prague. Because this issue can not be examined only as an abstract phenomenon, presented work focuses on analyzing the situation of national minorities living in Prague as an important political, social and cultural center in the Czech Republic. The results of this study may be one source of further development of national policy at local and regional and national level.